

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2024 m. vasaris

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 29 straipsnio 5 dalies taikymas	5
<i>Dėl proporcingumo principo taikymo konfiskuojant trečiajam asmeniui priklausantį turtą</i>	5
ANK 666 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo</i>	5
<i>Dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo asmeniui priteisimo nutraukus administracinio nusižengimo teiseną</i>	6
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	7
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	7
BK 68 straipsnio 1 dalies taikymas	7
<i>Dėl uždraudimo naudotis specialiąja teise</i>	7
BK 147 straipsnio 2 dalies taikymas	8
<i>Dėl išnaudojimo, kaip prekybos žmonėmis tikslo</i>	8
BK 148¹ straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl neteisėto žmogaus persekiojimo</i>	8
BK 157 straipsnio 1 dalies, 307 straipsnio 3 dalies taikymas	9
<i>Dėl vaiko sampratos</i>	9
<i>Dėl vaiko pardavimo žinant ir siekiant, kad vaikas būtų išnaudojamas prostitucijai</i>	10
BK 163 straipsnio taikymas	11
<i>Dėl piktnaudžiavimo tėvo teisėmis ir pareigomis</i>	11
BK 202 straipsnio 1 dalies taikymas	12
<i>Dėl dalyko</i>	12
BK 227 straipsnio 1 dalies, 230 straipsnio 3, 5 dalių taikymas	12
<i>Dėl valstybės tarnautojui prilyginto asmens papirkimo sampratos ir tiesioginės tyčios</i>	12
BK 263 straipsnio taikymas	14
<i>Dėl dalyko</i>	14
BK 292 straipsnio 1 dalies taikymas	14
<i>Dėl neteisėtų migrantų gabentojų imuniteto nuo baudžiamosios atsakomybės</i>	14
BK 310 straipsnio 1 dalies taikymas	15
<i>Dėl nusikalstamos veikos ir padarinių</i>	15
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	16
BPK 20 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl privataus asmens teikiamų įrodymų leistinumo</i>	16
BPK 106 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis	17
<i>Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo, kai byloje yra nuteisti keli asmenys, veikę bendrininkų grupe</i>	17
BPK 112 straipsnio 1 dalies, 115 straipsnio nuostatų laikymasis	18
<i>Dėl civilinio ieškinio, paduoto praleidus terminą, išsprendimo</i>	18
BPK 111, 115 straipsnių nuostatų laikymasis	19
<i>Dėl tinkamo civilinio atsakovo nustatymo</i>	19
BPK 151 straipsnio nuostatų laikymasis	20
<i>Dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo panaikinimo, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės</i>	20
III. CIVILINĖS BYLOS	22
Asmenys	22
<i>Dėl narystės asociacijoje</i>	22
<i>Dėl ieškinio senaties termino ginčijant asociacijos įstatus</i>	22
<i>Dėl įpareigojimo Registrų centrui daryti įrašus Juridinių asmenų dalyvių informacinėje sistemoje</i>	23

Daiktinė teisė	24
<i>Dėl ant daugiabučio namo stogo įrengtos terasos remonto išlaidų paskirstymo</i>	24
Sutarčių teisė	24
<i>Dėl vartotojo teisės prieš terminą išsipirkti automobilį</i>	24
Valstybinės žemės nuoma	25
<i>Dėl pareigos mokėti valstybinės žemės nuomos mokesčių nesudarius sutarties</i>	25
Civilinio proceso teisė	26
<i>Dėl ginčo teisinių santykių kvalifikavimo</i>	26
<i>Dėl arbitražo sprendimo galiojimo arbitražinio susitarimo nesudariusiai šaliai</i>	26
Vykdymo procesas	27
<i>Dėl sprendimo neįvykdymo akto apskundimo</i>	27
Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga	28
<i>Dėl duomenų bazių gamintojo sui generis teisių apsaugos</i>	28
Nemokumo teisė	29
<i>Dėl taikytinos teisės, sprendžiant užsienio subjekto (kreditoriaus) jūrinio reikalavimo tvirtinimo juridinių asmenų nemokumo procese klausimą</i>	29
<i>Dėl nemokumo administratoriaus veiksmų teisėtumo</i>	30

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 29 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl proporcingumo principo taikymo konfiskuojant trečiajam asmeniui priklausantį turtą

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje buvo keliamas klausimas dėl pareiškėjui paskirtos administracinio poveikio priemonės proporcingumo, išieškant konfiskuotino automobilio, priklausančio trečiajam asmeniui, vertę atitinkančią pinigų sumą – 23 710 Eur. Pareiškėjas teigė, kad ši suma neproporcinga, atlieka dvigubo baudimo funkciją, nes jis ne tik netektų šios pinigų sumos, bet ir privalėtų bankui sumokėti lizingo sutarties likutį, t. y. 23 323,28 Eur, taigi iš viso netektų 46 493,28 Eur.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad už pareiškėjo padarytus administracinius nusižengimus automobilio konfiskavimas yra privaloma administracinio poveikio priemonė. Įstatymo leidėjas, nustatydamas tokią poveikio priemonę, vertino tiek tokių nusižengimų paplitimo mastą, tiek galimus sunkius padarinius, tiek kitas aplinkybes, todėl teigti, kad įstatyme įtvirtinta neproporcinga poveikio priemonė, nėra pagrindo. Nepaneigdama proporcingumo principo svarbos ir galimybės jį taikyti skiriant tiek administracines nuobaudas, tiek administracinio poveikio priemones, teisėjų kolegija nusprendė, kad šio principo taikymas, sprendžiant dėl privalomos administracinio poveikio priemonės – automobilio konfiskavimo arba, nesant galimybių automobilį konfiskuoti, jo vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo – taikymo, galimas tik esant išimtinėms aplinkybėms, nepriklausomai nuo to, ar transporto priemonė priklauso pačiam nusižengimą padariusiam asmeniui, ar tretiesiems asmenims.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepripažino pareiškėjo nurodytų finansinių, darbinių ir šeiminių aplinkybių išimtinėmis, kurios, vadovaujantis ANK 34 straipsnio 6 dalimi, sudarytų pagrindą nukrypti nuo bendrųjų administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonių skyrimo taisyklių. Teisėjų kolegija nesutiko su pareiškėjo pozicija, kad dėl automobilio vertę atitinkančios pinigų sumos konfiskavimo jis turės dvigubą finansinę naštą, nes dar turės mokėti ir lizingo sutarties įmokas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad automobilis, už kurį mokamos pagal lizingo sutartį nustatytos įmokos, nebuvo paimtas, juo gali naudotis pareiškėjo šeima arba galimas šio automobilio realizavimas, todėl teiginys, kad dvigubos sumos išieškojimas iš pareiškėjo pažeistų proporcingumo principą, nėra teisingas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija administracinėn atsakomybėn patraukto asmens prašymą atmetė ir institucijos nutarimą bei apygardos teismo nutartį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-2-387/2024

ANK 666 straipsnio taikymas

Dėl bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo

Pareiškėjas (institucija) nurodė, kad apygardos teismas, priimdamas nutartį dėl bylos nagrinėjimo teisme (atstovavimo ir ekspertizės) išlaidų atlyginimo jau išnagrinėtoje byloje, padarė esminį materialiosios ir proceso teisės pažeidimą, nes teismas turėjo išlaidų atlyginimo klausimą išspręsti tuo pačiu nutarimu, kuriuo nutraukė asmens administracinio nusižengimo teiseną. Be to, teismas neužtikrino rungimosi principo, nes institucijos neinformavo apie gautą atskirą prašymą dėl bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad klausimas dėl proceso ir (ar) atstovavimo išlaidų atlyginimo paprastai sprendžiamas tuo pačiu nutarimu (nutartimi), kuriuo teismas priima sprendimą dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas, tenkindamas administracinėn atsakomybėn patraukto asmens apeliacinį skundą, nutarimu jam nutraukė administracinio nusižengimo teiseną, tačiau bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo

klausimo neišsprendė, nes prašymą dėl šių išlaidų atlyginimo asmens, kuriam administracinio nusižengimo teiseną buvo nutraukta, atstovė apeliacinės instancijos teismui pateikė tik kitą dieną po nutarimo priėmimo. Pastarąjį klausimą apeliacinės instancijos teismas išsprendė dar po savaitės rašytinio proceso tvarka, nepranešęs apie tai institucijai.

Kadangi šioje byloje susiklosčiusi teisinė situacija nebuvo reglamentuota ANK, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis ANK 666 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu reglamentavimu, jog administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikomos BPK nuostatos, privalėjo atsižvelgti į BPK 361, 362 straipsniuose nurodytą tvarką, pagal kurią teismas nuosprendžio vykdymo metu turi teisę priimti sprendimus dėl proceso išlaidų dydžio nustatymo ir jų paskirstymo, jeigu šie klausimai nebuvo išspręsti teismo nuosprendyje. Nurodytiems klausimams spręsti gali būti rengiamas teismo posėdis. Į teismo posėdį reikiamais atvejais teismas šaukia prokurorą, gynėją ir kitus proceso dalyvius, tačiau šių asmenų neatvykimas klausimo sprendimo nesustabdo. Kai teismo posėdis nerengiamas, teismas ne vėliau kaip per tris dienas nuo teikimo ar prašymo gavimo teisme dienos suinteresuotiems asmenims praneša apie gauto teikimo, prašymo ar teismo iniciatyva nagrinėjamo klausimo nagrinėjimo laiką ir apie teisę per keturiolika dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos pateikti atsiliepimą, pareiškimus dėl nušalinimo ir kitus prašymus. Šie klausimai teisme, kai teismo posėdis nerengiamas, turi būti išnagrinėti per septynias dienas nuo atsiliepimų pateikimo termino pabaigos.

Teisėjų kolegija nustatė, kad apeliacinės instancijos teismas pirmiau nurodytos tvarkos nesilaikė, asmens, kuriam administracinio nusižengimo teiseną buvo nutraukta, atstovės prašymą išnagrinėjo tinkamai nepranešęs institucijai, dėl to konstatavo, jog teismas padarė esminį proceso teisės pažeidimą, o tai turėjo įtakos neteisėtai nutarčiai priimti.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir klausimą dėl bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo grąžino apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 27 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-6-648/2024

Dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo asmeniui priteisimo nutraukus administracinio nusižengimo teiseną

Institucija ginčijo teismų sprendimą priteisti iš valstybės asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta ne teismo bylos nagrinėjimo metu, bet institucijos (pareigūno) sprendimu, nenustačius administracinio nusižengimo požymių (ANK 565¹ straipsnio 1 punktas), išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad administracinių nusižengimų teiseną pradeda, administracinių nusižengimų tyrimą atlieka ir administracinių nusižengimų protokolus surašo ANK 589 straipsnyje nurodyti pareigūnai. Pareigūnai tyrimą gali pradėti patys arba pagal kitų asmenų pranešimą (ANK 590 straipsnio 1, 2 dalys). Visais atvejais, kada yra pradėta administracinio nusižengimo teiseną, institucija (pareigūnas) atlieka tyrimą, kad būtų išsiaiškinta, ar tikrai veikoje egzistuoja atitinkamo administracinio nusižengimo požymiai ir kas šį nusižengimą padarė. Tais atvejais, kai, atlikus tyrimą ir įvertinus visas aplinkybes, nenustatomi administracinio nusižengimo požymiai, institucija (pareigūnas) priima sprendimą administracinio nusižengimo teiseną nutraukti ANK 565¹ straipsnio 1 punkto pagrindu (kai padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių) ir toks asmuo įgyja teisę į išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą iš valstybės. Teisėjų kolegija nurodė, kad administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimą reglamentuojančio ANK 666 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kai asmeniui administracinio nusižengimo teiseną nutraukta pagal šio kodekso 565¹ straipsnio 1 punktą, šio asmens išlaidos advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų *mutatis mutandis* taikant BPK nuostatas.

Apžvelgiamoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad asmuo, kuriam administracinio nusižengimo teiseną buvo nutraukta administracinio nusižengimo tyrimo stadijoje, patyrė šioje stadijoje atstovavimo išlaidų, į kurių atlyginimą jis turėjo teisę. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad bylos nagrinėjimo stadija (administracinio nusižengimo tyrimo ar teismo bylos nagrinėjimo stadija) negali apriboti asmens, kuriam pradėta administracinio nusižengimo teiseną, įstatymu suteiktų procesinių teisių, taip pat ir teisės pasirinkti atstovą bei gintis, o patyrus dėl to pagrįstų išlaidų, gauti tokių išlaidų kompensavimą įstatymo nustatyta tvarka. Dėl to asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta ANK 565¹ straipsnio 1 punkto pagrindu, turi būti iš valstybės atlygintos ir administracinio nusižengimo tyrimo stadijoje patirtos atstovavimo išlaidos.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas institucijos prašymą atmetė ir apygardos teismo nutartį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 29 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-8-495/2024

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 68 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl uždraudimo naudotis specialiąja teise

Kasaciniu skundu nukentėjusiojo atstovas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu netaikyti BK 68 straipsnio 1 dalyje nurodytos baudžiamojo poveikio priemonės – uždraudimo naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones. Kasatorius nurodė, kad vien tai, jog nuteistajam buvo inkriminuota nusikalstama veika kaip nesusižėjęs su šiurkščiu kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimu, ir tai, jog tokios aplinkybės nenustatė nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas, savaime nepaneigia fakto, kad nusikalstamą veiką nuteistasis padarė tyčine kaltės forma, naudodamasis specialiąja teise – teise vairuoti transporto priemones, savo veiksmais sutrikdė asmens sveikatą ir sukėlė pavojų kelių transporto eismo saugumui.

Kasacinis teismas išaiškino, kad BK 68 straipsnio 1 dalyje nurodyta tik viena privaloma uždraudimo naudotis specialiąja teise taikymo sąlyga – kai asmuo, naudodamasis ta specialiąja teise, padaro nusikalstamą veiką. Baudžiamasis įstatymas nenustato, kad uždraudimas naudotis specialiąja teise, konkrečiai – teise vairuoti kelių transporto priemones, galimas skirti tik už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus transporto eismo saugumui (BK 281, 281¹ straipsniai ir kt.). Iš BK 67 straipsnio 1, 3 dalių, 68 straipsnio 1 dalies nuostatų lingvistinio ir sisteminio aiškinimo matyti, kad uždraudimo naudotis specialiąja teise – šiuo atveju teise vairuoti kelių transporto priemones – taikymas teismų praktikoje yra siejamas su keliomis aplinkybėmis: asmuo padarė nusikalstamą veiką (nusikalstamos veikos rūšis neturi teisinės reikšmės); ją padarė naudodamasis teise vairuoti kelių transporto priemones; skiriant šią baudžiamojo poveikio priemonę, jei ji skiriama kartu su bausme, padedama įgyvendinti bausmės paskirtis.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad nuteistasis BK 140 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką padarė būtent naudodamasis teise vairuoti – vairuodamas automobilį, jį panaudojo kaip priemonę, kad nukentėjusiajam būtų padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas. Teisėjų kolegija nesutiko su apeliacinės instancijos teismo motyvacija, kad automobilio kaip nusikalstamos veikos priemonės panaudojimas, nesant inkriminuoto Kelių eismo taisyklių pažeidimo, panaikina minimos baudžiamojo poveikio priemonės skyrimo galimybę. Kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, skirdamas nuteistajam minimalų vienerių metų uždraudimo naudotis specialiąja teise terminą kartu su bausme – laisvės apribojimu, tinkamai ir išsamiai motyvavo savo sprendimą, atsižvelgdamas tiek į veiką, tiek į ją padariusį asmenį apibūdinančias aplinkybes.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutarties dalį, kuria panaikinta apylinkės teismo nuosprendžio dalis dėl nuteistajam paskirtos baudžiamojo poveikio

priemonės – uždraudimo naudotis teise vairuoti kelių transporto priemonės vieneriems metams, ir dėl šios dalies paliko galioti apylinkės teismo nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-1073/2024

BK 147 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl išnaudojimo, kaip prekybos žmonėmis tikslo

Asmuo buvo kaltinamas pagal BK 147 straipsnio 2 dalį tuo, kad, pasinaudodamas dviejų nukentėjusiųjų pažeidžiamumu, jų priklausomumu, panaudodamas apgaulę, verbavo ir gabenavo juos į Jungtinę Karalystę, siekdamas, kad nukentėjusieji būtų išnaudojami iš jų darbo gautoms pajamoms neteisėtai pasisavinti. Pirmosios instancijos teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį, nusprendęs, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo požymių; apeliacinės instancijos teismas su tokia išvada sutiko. Nukentėjusiųjų atstovas kasaciniu skundu prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir asmenį nuteisti pagal BK 147 straipsnio 2 dalį.

Kasacinis teismas nurodė, jog byloje nekilo ginčo dėl to, kad abu nukentėjusieji buvo socialiai pažeidžiami ir kad jie buvo gabenami į Jungtinę Karalystę, tačiau nenustatyta, kad jie, pasinaudojus jų pažeidžiamumu ir priklausomu, panaudojus apgaulę, buvo verbuojami ir išgabenti į Jungtinę Karalystę, nes buvo tikslas juos kokia nors forma išnaudoti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien tik byloje nustatytas kaltinamojo siekis pasisavinti nukentėjusiųjų už darbą gautas pajamas (dalį jų) pagal nustatytas aplinkybes nebuvo pakankamas išvada, kad šis siekis pagal pavojingumo ir šiurkštaus žmogaus teisių pažeidimo kriterijų atitiko išnaudojimą, kaip būtinajį prekybos žmonėmis nusikaltimo elementą. Byloje nustatyta, kad nukentėjusieji Jungtinėje Karalystėje buvo fiziškai laisvi, turėjo dokumentus, telefonus, mokėjo anglų kalbą, galėjo keisti ir keitė darbus savo iniciatyva, turėjo pinigų, kuriais disponavo pirkdami sau reikalingus daiktus, be to, abu nukentėjusieji savo noru išvyko atgal į Lietuvą ir niekas jų nevertė pasilikti Jungtinėje Karalystėje. Pagal kaltinimą išnaudojimas buvo grindžiamas tuo, kad kaltinamasis paėmė dalį nukentėjusiųjų uždirbtų pinigų, tačiau apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs įrodymų visumą, konstatavo, kad pinigai būdavo paaimami esant susidariusiai skolai už nukentėjusiųjų kelionės išlaidas, nuomą, maistą. Kasacinis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadoms, kad iš dalies savavališkas skolos atsiėmimas iš nukentėjusiųjų šiuo atveju negalėjo būti vertinamas kaip jų išnaudojimas BK 147 straipsnio 2 dalies prasme.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nukentėjusiųjų atstovo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-1073/2024

BK 148¹ straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl neteisėto žmogaus persekiojimo

Nuteistasis kasaciniame skunde nurodė, kad žemesnės instancijos teismai netinkamai kvalifikavo jo veiką pagal BK 148¹ straipsnio 1 dalį, jo veikoje nebuvo nustatyti visi objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Kaip tvirtino kasatorius, jis turėjo teisėtą pagrindą kontaktuoti su nukentėjusiaja – nutrūkus jų, kaip sugyventinių, santykiams, nuteistasis siekė susigrąžinti padovanotą sužadėtuvių žiedą, kurio nukentėjusioji sąmoningai negrąžino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad objektyviai BK 148¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstama veika pasireiškia žmogaus persekiojimu, kuriam būdinga aiškiai išreikšta žmogaus valia prieš tokius veiksmus, teisėto pagrindo atliekamiems veiksams nebuvimas bei jų sistemingumas. Persekiojimo atveju baugina ne veiksmy turinys, o nesiliaujantys, nepageidautini persekiotojo veiksmai, sukeltantys psichologinę ir emocinę žalą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad objektyviai nuteistojo veika pasireiškė daugkartiniu skambinimu nukentėjusiai telefonui, SMS žinučių siuntimu, persekiojimu automobiliu, laukimu nukentėjusiosios prie jos namų, užgauliojimu necenzūriniais, įžeidžiančiais jos orumą žodžiais. Šie veiksmai buvo atlikti skirtingais laikotarpiais, kurie pernelyg nenutolę vienas nuo kito, nuo 2021 m. gruodžio 1 d. iki 2022 m. balandžio 14 d., taigi nuteistojo veiksams buvo būdingas sistemingumas. Byloje taip pat nustatyta, kad nukentėjusioji tiek žodžiu, tiek savo veiksmais nuteistajam ne kartą pareiškė nepritarimą jo veiksams prieš ją, to neneigė ir pats nuteistasis, duodamas parodymus pirmosios instancijos teisme. Dėl kasacinio skundo argumento, kad nuteistasis turėjo teisėtą pagrindą su nukentėjusiaja kontaktuoti prieš jos valią, nes ši jam turėjo gražinti padovanotą sužadėtuvių žiedą, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas aiškinosi šią nuteistojo versiją ir ją motyvuotai atmetė, akcentuodamas nuteistojo kontaktų su nukentėjusiaja pobūdį, dažnumą ir turinį.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad žemesnės instancijos teismai savo procesiniuose sprendimuose ne kartą pabrėžė nuteistojo žinučių siuntimą su bauginamojo pobūdžio tekstais, siekimą įbauginti nukentėjusiąją, sistemingą jos bauginimą, tačiau sistemingas bauginimas nėra BK 148¹ straipsnio 1 dalyje nustatyto baudžiamojo nusižengimo sudėties objektyvusis požymis, o yra BK 145 straipsnio 2 dalyje nustatyto nusikaltimo (žmogaus terorizavimo) sudėties požymis. Siekiant nustatyti, ar asmens veika atitinka BK 145 straipsnio 2 dalyje nustatytą sistemingą asmens bauginimą, naudojant psichinę prievartą, ar BK 148¹ straipsnio 1 dalyje nustatytą asmens persekiojimą, turi būti vertinama, į ką tokia veika kėsinamasi: ar keliama grėsmė asmens gyvybei ir sveikatai, ar laisvei, vertinamas veiksmų intensyvumas, turinys, galimi motyvai ir tikslas, tai, kaip atliktus veiksmus suprato pats nukentėjusysis, kokie ryšiai siejo praeityje ar sieja šiuos asmenis.

Be to, kasacinis teismas nustatė, kad žemesnės instancijos teismų pasirinktas nuteistojo padarytos veikos aprašymo būdas padarinių aspektu buvo netikslus, neaiškus, ar visi inkriminuoti veiksmai kaip visuma, ar ir atskirai kiekvienas iš jų inkriminuojamais laikotarpiais sukėlė BK 148¹ straipsnio 1 dalyje nustatytus padarinius. Tačiau teisėjų kolegija konstatavo, kad teismų nustatytas nukentėjusiosios socialinio gyvenimo, emocinės būklės pablogėjimas ir gyvenamosios vietos pakeitimas buvo tiesiogiai nulemti nuteistojo neteisėtų veiksmų prieš ją visumos, buvo tiesioginė ir pagrindinė jo nusikalstamos veikos pasekmė. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad nuteistojo nusikalstamos veikos pagal BK 148¹ straipsnio 1 dalį aplinkybės teismų buvo išdėstytos su trūkumais, kurie nekeičia pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų atlikto nuteistojo veikos teisinio vertinimo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistojo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42-719/2024

BK 157 straipsnio 1 dalies, 307 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl vaiko sampratos

Asmuo pagal BK 307 straipsnio 3 dalį nuteistas už tai, kad pelnėsi iš nepilnametės sutuoktinės (teismo nutartimi jai buvo sumažintas santuokinis amžius ir ji, būdama 17 metų amžiaus, gavusi teismo leidimą tuoktis, sudarė santuoką) prostitucijos ir organizavo jos prostituciją, o dėl kaltinimo pagal BK 157 straipsnio 1 dalį išteisintas dėl to, kad pardavė vaiką (savo nepilnametę sutuoktinę), žinodamas ir siekdamas, kad jis būtų išnaudojamas prostitucijai. Nuteistasis ir jo gynėjas, nesutikdami su nuteistojo pripažinimu kaltu pagal BK 307 straipsnio 3 dalį, kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino emancipacijos instituto taikymą ir tai lėmė netinkamą nusikalstamos veikos kvalifikavimą. Kasatorių nuomone, nukentėjusioji iki nuteistajam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo buvo emancipuota, t. y. tapo visiškai veiksmi, o apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad nusikalstamos veikos padarymo metu nukentėjusioji buvo vaikas.

Kasacinis teismas išaiškino, kad vaiko sąvoka baudžiamuosiuose įstatymuose nėra apibrėžta, bet pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 straipsnio 11 punktą vaikas – tai žmogus iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymuose nustatyta kitaip. Emancipuotas

nepilnametis (CK 2.9 straipsnis) arba nepilnametis, kuriam įstatymo nustatyta tvarka buvo sumažintas santuokinis amžius ir kuris sudarė santuoką (CK 2.5 straipsnio 2 dalis ir 3.14 straipsnis), įgyja visišką civilinį veiksnumą, tačiau tai nereiškia, kad baudžiamojoje teisėje automatiškai jis laikomas suaugusiu asmeniu, nes baudžiamosios teisės specifika lemia tai, kad tokiems asmenims baudžiamojo proceso metu turi būti taikomos nuostatos, reglamentuojančios vaiko (ir nepilnamečio) teisinį statusą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad netgi emancipacijos ar santuokinio amžiaus sumažinimo keliu visišką civilinį veiksnumą įgijęs asmuo neįgyja apskritai visų teisės aktuose nustatytų teisių ir pareigų. Jis neįgyja tų teisių ir pareigų, kurių atsiradimą viešoji ir privatinė teisė sieja su tam tikro amžiaus suėjimu. Antai emancipuotam nepilnamečiui arba nepilnamečiui, kuriam įstatymo nustatyta tvarka buvo sumažintas santuokinis amžius ir kuris sudarė santuoką, neatsiranda pareigos atlikti privalomą karinę tarnybą, jis neįgyja rinkimų teisės, teisės vairuoti transporto priemones ir pan.

Taigi kasacinis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje padarytai išvadai, kad nukentėjusioji, nors po santuokos sudarymo ir įgijo visišką civilinį veiksnumą, nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo sulaukusi 18 metų, todėl baudžiamosios teisės požiūriu ji buvo vaikas ir nepilnametė.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Dėl vaiko pardavimo žinant ir siekiant, kad vaikas būtų išnaudojamas prostitucijai

Prokuroras ir nukentėjusiosios atstovas apžvelgiamoje byloje kasaciniais skundais ginčijo pagal BK 307 straipsnio 3 dalį nuteisto asmens išteisinimą dėl kaltinimo pagal BK 157 straipsnio 1 dalį. Kasatoriai argumentavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė BK 157 straipsnio 1 dalį, nes nuteistojo veika atitiko visus šios nusikalstamos veikos objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, taip pat netinkamai aiškino ir taikė pasinaudojimo nukentėjusiosios pažeidžiamumu, valios kontrolės, tikslo išnaudoti vaiką prostitucijai požymius.

Kasacinis teismas nurodė, kad, siekiant patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 157 straipsnio 1 dalį, visų pirma turi būti nustatyta, kad vaikas buvo siūlomas pirkti ar kitaip įgyti, parduotas, pirktas, kitaip perleistas, įgytas, verbuotas, gabentas arba laikytas nelaisvėje, o nustačius vieną ar kelis veikos požymius turi būti nustatytas tokių veiksmų tikslas – žinojimas ar siekis, kad vaikas būtų neteisėtai įvaikintas, išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams. Nenustačius veikos požymio, tikslo įrodinėjimas neturi prasmės. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 157 straipsnis nustato baudžiamąją atsakomybę ne už patį vaiko išnaudojimą, o už jo pirkimą ir pardavimą, turint nusikalstamą tikslą – žinant ir siekiant, kad jis būtų neteisėtai įvaikintas ar išnaudojamas įstatyme nustatytoms išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, nusikalstamai veikai daryti ar kitiems išnaudojimo tikslams.

Aptariamu atveju, išnagrinėjęs BK 157 straipsnio sudėties taikymo galimybę, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nuteistasis nepardavė nukentėjusiosios, t. y. nuteistojo veiksmuose nenustatė veikos požymio. Kasacinis teismas konstatavo, kad savo sprendimą apeliacinės instancijos teismas pagrindė byloje surinktais įrodymais ir pagrįstai nustatė, jog užsiimti prostitucija ir gauti iš šios veiklos pajamų buvo nukentėjusiosios ir nuteistojo bendras sumanymas, prostitucijos veiklą koordinavo tiek nuteistasis, tiek nukentėjusioji, abu į interneto pažinčių portalus kėlė skelbimus apie už atlygį teikiamas seksualines paslaugas ir susirašinėjo su potencialiais klientais dėl seksualinių paslaugų teikimo tvarkos bei sąlygų, nuteistasis veždavo nukentėjusiąją į susitikimus su klientais, už nukentėjusiosios suteiktas seksualines paslaugas klientai pinigų sumokėdavo pačiai nukentėjusiajai, o ši pagal susitarimą pinigų pasidalydavo su nuteistuoju. Teisėjų kolegija nusprendė, kad tokie veiksmai aiškiai pagrindė nuteistojo pelnymąsi iš nepilnamečio asmens prostitucijos (BK 307 straipsnio 3 dalis), tačiau šie motyvai nerodė, kad nukentėjusioji kiekvienu jos seksualinių paslaugų teikimo atveju buvo parduodama, t. y. iš nuteistojo kontrolės perleidžiama į seksualinių paslaugų klientų kontrolę, o pastarieji įgijo galimybę elgtis su nukentėjusiaja savo nuožiūra, daryti

įtaką jos judėjimo laisvei ir jos valiai, spręsti dėl nukentėjusios išnaudojimo ir tolesnio disponavimo ja.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas prokuroro ir nukentėjusios atstovo kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64-654/2024

BK 163 straipsnio taikymas

Dėl piktnaudžiavimo tėvo teisėmis ir pareigomis

Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad nuteistojo nusikalstamos veikos buvo nepagrįstai kvalifikuotos pagal BK 163 straipsnį. Kasatorių nuomone, nemaža dalis nuteistojo neva atliktų veiksmų prieš vaikus dėl piktnaudžiavimo tėvo teisėmis ir pareigomis nesiekė tokio pavojingumo, dėl kurio reiktų taikyti baudžiamąją atsakomybę.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad fizinis vaikų baudimas, žeminimas ir nepriežiūra Lietuvoje yra uždrausti ir užtraukia teisinę atsakomybę (baudžiamąją, administracinę, civilinę). Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad nuteistasis, būdamas dviejų mažamečių nukentėjusiųjų tėvas, privalėdamas rūpintis jų sveikata, ugdymu, sudaryti jiems palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, piktnaudžiaudamas savo, kaip tėvo, teisėmis ir pareigomis, sistemingai ilgą laiką tarpą (daugiau nei vienerius metus) trukusiais neteisėtais veiksmais tyčia fiziškai ir psichiškai gniuždė nukentėjusiuosius, t. y. supykęs mušdavo vaikus ranka, diržu per įvairias kūno vietas, šaukdavo, vartodavo keiksmažodžius, baugindavo fizine bausme – demonstratyviai padėtu ant pietų stalo diržu, ne mažiau kaip tris kartus su ranka paėmė dukters galvą ir veidu trenkė į lėkštę su maistu, po to dukterį maistu ištepė veidu vertė suvalgyti maisto likučius lėkštėje ir kt. Nors nuteistasis viso proceso metu parodė, kad taikydamas tam tikrus drausminimo metodus jis siekė daryti vaikams auklėjimąjį poveikį, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į mažamečių nukentėjusiųjų parodymus apie tėvo prieš juos naudotą psichinę ir fizinę prievartą, į nukentėjusių mažamečių vaikų amžių, jų socialinę brandą, fizinę ir protinę išsivystymą, byloje esančią abu mažamečius vaikus charakterizuojančią medžiagą, padarė pagrįstą išvadą, jog byloje nėra nustatyta jokių aplinkybių, kurios galėtų lemti poreikį, o kartu ir pateisinti nuteistojo veiksmus smurtiniu (psichiniu ir fiziniu) būdu auklėti savo mažamečius vaikus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tam tikrais atvejais tėvai privalo imtis aktyvių veiksmų koreguodami vaiko elgesį, tačiau tėvai privalo susilaikyti nuo kraštutinių, žalą vaiko sveikatai ir vystymuisi darančių poveikio priemonių. Tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai teisės aktai draudžia tėvams naudoti auklėjimo metodus, kuriais padaroma žalos vaikų fizinei ir (ar) psichikos sveikatai (pvz., fizinės bausmės, įvairius žeminančius tikrų ar įsivaizduojamų vaiko pareigų vykdymo ir gerovės užtikrinimo būdus ir pan.).

Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad, įvertinę byloje nustatytus nuteistojo neteisėtus veiksmus, jų pavojingumo laipsnį ir pobūdį, žemesnės instancijos teismai padarė pagrįstą išvadą, kad šie veiksmai akivaizdžiai peržengia tiek civilinės, tiek administracinės atsakomybės ribas, yra baudžiamojo įstatymo uždrausti ir pavojingi bei užtraukia baudžiamąją atsakomybę, t. y. nuteistasis savo elgesiu, sistemingai naudodamas fizinę ir psichologinę smurtą prieš savo mažamečius vaikus, juos fiziškai ir psichologiškai gniuždė ir šiais savo veiksmais piktnaudžiavo tėvo teisėmis ir pareigomis.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-489/2024

BK 202 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl dalyko

Asmuo buvo nuteistas pagal BK 182 straipsnio 2 dalį už tai, kad apgaule savo naudai įgijo didelės vertės svetimą turtą (91 000 Eur), ir pagal BK 202 straipsnio 1 dalį už tai, kad neteisėtai, neturėdamas leidimo, versliškai ėmėsi vykdyti finansinę (investicinę) veiklą. Nuteistasis kasaciniu skundu prašė panaikinti žemesnės instancijos teismų sprendimus ir bylą nutraukti.

Kasacinis teismas nustatė, kad kasatorius buvo nuteistas pagal BK 202 straipsnio 1 dalį už tai, kad sukūrė interneto puslapį ir jame skelbė apie galimybes investuoti į investicinį projektą „Alfa coin“, o suinteresuotiems asmenims investavus į šį projektą iš viso 91 000 Eur, vėliau išrašė jiems projekto sertifikatus ir išmokėjo dalį palūkanų. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokie kasatoriaus veiksmai nepagrįstai pripažinti finansine veikla, kuri yra priešinga verslo tvarkai, t. y. BK 202 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos dalyku. Byloje nustatyta, kad tai, ką kasatorius vadino investiciniu projektu „Alfa coin“, nebuvo verslo projektas, jokia veikla nebuvo vykdoma ir nebuvo ketinama jos vykdyti. Kasatorius tik imitavo finansinę veiklą siekdamas apgaule įgyti nukentėjusiųjų lėšas ir sudaryti nukentėjusiesiems patikimo bei pelningą veiklą vykdančio investicinio projekto įvaizdį, kad galėtų pritraukti naujus žmones ir įgyti jų turtą. Kasacinis teismas konstatavo, kad šie kasatoriaus veiksmai buvo kvalifikuoti kaip sukčiavimas ir atitiko BK 182 straipsnio 2 dalies sudėties požymius, tačiau neatitiko BK 202 straipsnio 1 dalies sudėties požymių. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad sukčiavimas teisiškai neatitinka finansinės veiklos sąvokos, be to, sukčiaujant pažeidžiama ne verslo tvarka, o teisė į nuosavybę, asmenų turčinės teisės ir turiniai interesai.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas padarė išvadą, kad žemesnės instancijos teismai, papildomai kvalifikavę kasatoriaus veiką pagal BK 202 straipsnio 1 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, dėl to šią bylos dalį nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-654/2024

BK 227 straipsnio 1 dalies, 230 straipsnio 3, 5 dalių taikymas

Dėl valstybės tarnautojui prilyginto asmens papirkimo sampratos ir tiesioginės tyčios

Trys bendrovės atstovai pagal BK 227 straipsnio 1 dalį buvo nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupe, davė bendros 1695,59 Eur vertės kyši (keturis dovanų maišelius, kuriuose buvo bendros 195,59 Eur vertės maisto produktų ir alkoholinių gėrimų bei trijuose iš jų vokai su grynaisiais pinigais – 500 Eur kiekviename) valstybės tarnautojams prilygintiems asmenims už pageidaujama jų teisėtą veikimą vykdančią įgaliojimus (kad rengiant AB „Energijos skirstymo operatorius“ (toliau – ESO) investicinį projektą būtų priimtas sprendimas požeminių elektros kabelių tiesti aplink bendrovei priklausančią žemės sklypą ir atitinkamai vykdančią šį projektą požeminius elektros kabelius būtų tiesiamas aplink bendrovės sklypą).

Kasaciniuose skunduose buvo teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nenustatė nuteistiesiems inkriminuotos nusikalstamos veikos požymių: susitikime dalyvavę keturi ESO darbuotojai, kuriems buvo įteikti dovanų krepšeliai, neatitiko valstybės tarnautojui prilyginto asmens požymių; nebuvo tinkamai nustatytas tikslas, kurio buvo siekiama įteikiant šias dovanas; nurodyti ESO darbuotojai neturėjo jokių įgaliojimų priimti sprendimus dėl ESO investicinių projektų; dovanų krepšeliuose buvę maisto produktai nelaikytini kyšio dalyku; nenustatyta dviejų nuteistųjų tiesioginė tyčia duoti kyši, nes jie nežinojo, kad į dovanų krepšelius įdėta ir pinigų.

Kasacinis teismas nurodė, kad pirmiau nurodytų ESO darbuotojų pagal jų einamas pareigas vykdomos funkcijos buvo svarbūs sudėtiniai ESO vykdomo elektros ir dujų energijos tiekimo vartotojams etapai. Dėl to kiekvieno iš šių asmenų tinkamas savo funkcijų neperžengiant jiems pagal pareigas priskirtos kompetencijos atlikimas prisidėjo prie bendrų ESO, kaip elektros ir gamtinių dujų skirstomųjų tinklų operatoriaus, funkcijų vykdymo, o visuomenė turėjo interesą, kad šios funkcijos

būtų vykdomos tinkamai, teisėtai ir nešališkai. Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad teismas, pripažindamas, jog šie ESO darbuotojai aptariamam atveju laikytini valstybės tarnautojui prilygintais asmenimis, baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė.

Kartu kasacinis teismas nurodė, kad vienas iš BK 227 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos požymių yra kyšių duodančio (siūlančio, pažadančio, susitariančio jį duoti) asmens pageidaujamas paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtas (arba neteisėtas) veikimas (arba neveikimas) vykdant įgaliojimus. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, pagal BK 230 straipsnio 5 dalies prasmę, kaip papirkimas vertinami ne tik tie atvejai, kai kyšių duodantis asmuo siekia paveikti valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šis pasinaudotų jam suteiktais įgaliojimais, bet ir tie atvejai, kai siekiama, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo pasinaudotų savo padėtimi tokiu būdu, kuris tiesiogiai nepatenka į apibrėžtą jo įgaliojimų sritį. Šiuo atveju kasacinis teismas nustatė, kad bendrovės atstovai (nuteistieji) buvo pakankamai įsitikinę, jog susitikime dalyvavę ESO darbuotojai turi galimybę, veikdami pagal savo įgaliojimus ar kitu būdu pasinaudodami savo padėtimi ESO, paveikti sprendimų priėmimą bendrovei palankia linkme.

Pasisakydama dėl to, ar ESO darbuotojams įteiktų dovanų krepšelių turinys sietinas su susitikimu ir jo metu nuteistųjų išreikštu pageidavimu dėl elektros linijos tiesimo jų atstovaujamai bendrovei palankiu būdu, teisėjų kolegija nurodė, kad nekyla abejonių, jog į dovanų krepšelius įdėti grynieji pinigai sietini su siekiu papirkti, paveikti ESO darbuotojus, kad šie padėtų pasiekti bendrovės norimą tikslą. Tačiau kasacinis teismas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad, net ir be grynujų pinigų, dovanų krepšeliuose buvę bendros 195,59 Eur vertės maisto produktai bei alkoholiniai gėrimai taip pat laikytini kyšio dalyku šios bylos kontekste. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad reprezentacinių, verslo dovanų teikimas švenčių ar kitomis progomis yra įprasta praktika, verslo etiketas, kurio laikosi įvairūs verslo subjektai. Tokios praktikos kriminalizavimas neatitinka BK 227 straipsnio paskirties ir ją iškreipia. Kiekvienu atveju sprendžiant, ar konkretus atlygis laikytinas verslo, reprezentacine dovana, ar kyšio dalyku, vertintina tai, ar konkrečiu atlygiu siekiama neteisėtai paveikti valstybės tarnautojus arba jiems prilygintus asmenis. Šioje byloje nustatyta, kad trys iš keturių dovanų krepšelių su maisto produktais ir alkoholiniais gėrimais buvo suruošti iš vakaro prieš susitikimą, planuojant, kad į jį atvyks trys ESO darbuotojai. Atvykus keturiems asmenims, buvo suruoštas dar vienas krepšelis. Reprezentacinių dovanų dovanojimas verslo partneriams švenčių (Kalėdų) proga bendrovėje buvo įprasta praktika; dovanų rinkiniai, susidedantys iš maisto produktų ir alkoholinių gėrimų, iš tiekėjų buvo užsakinėjami dideliais kiekiais, teikiami įvairiems subjektams. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad ESO darbuotojams įteiktuose dovanų krepšeliuose buvę maisto produktai ir alkoholiniai gėrimai, t. y. įprastas tokių dovanų turinys, nebuvo siejami su susitikimo rezultatais ir bendrovės atstovų tikslais, dėl to neatitiko kyšio, kaip BK 227 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos, dalyko.

Dėl nuteistųjų tiesioginės tyčios padaryti BK 227 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką teisėjų kolegija pritarė teismų išvadai, kad nuteistasis, kuris pinigus į atitinkamus dovanų maišelius įdėjo siekdamas tam tikrų tikslų (ESO darbuotojų ir savo vadovų palankumo), veikė tiesiogine tyčia, t. y. suvokė, kad perduoda valstybės tarnautojui prilygintiems asmenims neteisėtą atlygį – grynuosius pinigus už pageidaujamą tam tikrą jų veikimą bendrovės interesais. Tačiau sprenddamas dėl kitų dviejų bendrovės atstovų kaltės kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, jog šie nuteistieji suvokė, kad dovanų krepšeliuose yra ir pinigų. Tai iš esmės pripažino ir apeliacinės instancijos teismas, tačiau, pagrįsdamas šių nuteistųjų tyčią, konstatavo, kad jie, perduodami dovanų krepšelius su pinigais ESO darbuotojams, veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia, t. y. dovanų maišelio turinio apimties nebuvo aptarę, maišelių turiniu nesidomėjo, jiems nerūpėjo dovanų maišelių turinys, dėl to atsakomybė jiems kilo pagal faktines pasekmes. Nesutikdama su tokia apeliacinės instancijos teismo išvada, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje apskritai nėra pagrindo kalbėti apie neapibrėžtą tyčią, nes padarinių atsiradimas (pasiektas ar nepasiektas papirkimo tikslas) neturi įtakos nusikalstamos veikos kvalifikavimui pagal BK 227 straipsnio 1 dalį. Aptariamam atveju papirkimas, kaip nusikalstama veika, laikytinas įvykusi nuo to momento, kai kyšio dalykas – pinigai dovanų krepšeliuose – buvo perduotas ESO darbuotojams. Šioje byloje nustatyta, kad apie dovanų krepšeliuose esančius pinigus pirmiau nurodyti

du nuteistieji nežinojo. Dėl to nebuvo pagrindo daryti išvadą, kad, perduodami ESO darbuotojams jiems kito nuteistojo paduotus maišelius, šie nuteistieji veikė tiesiogine tyčia – siekė papirkti ESO darbuotojus, kad jie veiktų bendrovės interesais, suvokė tokį savo elgesį ir norėjo taip veikti.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad susitikimo metu trys bendrovės atstovai siekė įtikinti ESO darbuotojus, kad turėtų būti tęsiamas ESO investicinio projekto vykdymas, tiesiant elektros liniją aplink bendrovės sklypą, toks buvo visų susitikime dalyvavusių bendrovės atstovų tikslas. Tačiau byloje nebuvo įrodyta, kad du bendrovės atstovai šio tikslo siekė neteisėtu būdu, t. y. žinojo apie tai, kad į ESO darbuotojams teikiamus tris dovanų maišelius kitas bendrovės atstovas įdėjo ir grynųjų pinigų, tam pritarė ir tokiu būdu kartu su šiuo asmeniu siekė neteisėtai paveikti ESO darbuotojus. Dėl to teisėjų kolegija nusprendė, kad dviejų bendrovės atstovų veiksmuose, perduodant ESO darbuotojams dovanų krepšelius su pinigais, apie kuriuos jie nežinojo, nebuvo tiesioginės tyčios papirkti valstybės tarnautojui prilygintus asmenis.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas panaikino apkaltinamąjį apeliacinės instancijos teismo nuosprendį dviem bendrovės atstovams ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria jie išteisinti, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Kartu atitinkamai buvo pakeista apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl bendrovės atstovo nuteisimo padarius BK 227 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką bendrininkų grupe su išteisintais dviem bendrovės atstovais, šią aplinkybę šalinant iš nustatytos veikos aprašymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-594/2024

BK 263 straipsnio taikymas

Dėl dalyko

Prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad asmuo pagal BK 263 straipsnį atsako tik tada, kai jis narkotines ar psichotropines medžiagas šiame straipsnyje nurodytais būdais įgyja iš teisėtai jomis disponuojančio asmens.

Kasacinis teismas išaiškino, kad BK 263 straipsnyje nustatyto nusikaltimo dalykas nediferencijuojamas pagal tai, ar atitinkamos medžiagos valdomos teisėtai, ar ne. Dėl to nusikaltimo dalykas – narkotinės ir psichotropinės medžiagos – asmens, kuris juo disponavo, gali būti valdomas tiek teisėtai (pvz., medicininiais tikslams, dėl darbo aplinkybių (gydytojų, vaistinininkų, pašto kurjerių, policijos pareigūnų), specialios užduoties vykdymo ir pan.), tiek ir neteisėtai. Taigi asmens veika pagal BK 263 straipsnį gali būti kvalifikuojama tiek tada, kai narkotinės ar psichotropinės medžiagos įgyjamos pagrobiant, užvaldant apgaule, prievartaujant ar pan. iš teisėtai jomis disponuojančio asmens, tiek ir iš neteisėtai šiomis medžiagomis disponuojančio asmens. Tačiau jeigu narkotinės ar psichotropinės medžiagos BK 263 straipsnyje nurodytais būdais įgyjamos (neteisėtai užvaldomos) iš asmens, kuris jomis disponuoja neteisėtai, šis asmuo negali turėti teisės į patirtos žalos atlyginimą, nes tokiu atveju nuosavybė, kaip papildomas šio nusikaltimo objektas, nepažeidžiama. Ši nuostata atitinka teisės principą, pagal kurį iš neteisės negali kilti teisė.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir nustačiusi esminių BPK pažeidimų, teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-976/2024

BK 292 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl neteisėtų migrantų gabentojų imuniteto nuo baudžiamosios atsakomybės

Du asmenys buvo nuteisti pagal BK 292 straipsnio 1 dalį už tai, kad, iš anksto susitarę bei veikdami bendrai su kitais nuteistaisiais, kuriems įsiteisėjo baudžiamasis įsakymas, Lietuvos

Respublikos teritorijoje gabeno neteisėtai valstybės sieną perėjusius, nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturinčius užsieniečius. Nuteistųjų gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad neteisėtai valstybės sieną kirtusių asmenų, kurie Lietuvoje buvo pripažinti prieglobsčio prašytojais, pavežimas automobiliu, siekiant suteikti pagalbą nelegaliai sieną perėjusiai vieno iš nuteistųjų seseriai, nebuvo tokio pavojingumo lygio, kuris užtrauktų baudžiamąją atsakomybę.

Kasacinis teismas nustatė, kad abiejų nuteistųjų neteisėti veiksmai pasireiškė ne paprastu asmenų, kuriems reikia pagalbos, pavėžėjimu, bet neteisėtai valstybės sieną perėjusių asmenų gabenimu, veikiant pagal bendrai sutartą ir suderintą nusikaltimo padarymo modelį, t. y., gavę informaciją apie neteisėtai valstybės sieną perėjusių asmenų buvimo vietą, nuteistieji suprato, kad kartu su kitais dviem nuteistaisiais, kuriems įsiteisėjo baudžiamasis įsakymas, važiuoja paimti ir toliau gabenti minėtų asmenų. Taigi žemesnės instancijos teismai tinkamai nustatė kasatoriaus ginamųjų kaltės formą ir padarė pagrįstą išvadą, kad pirmiau aptartus veiksmus jie atliko veikdami tiesiogine tyčia, t. y. abu nuteistieji suvokė savo veiksmų pobūdį, jog Lietuvos Respublikoje gabena neteisėtai valstybės sieną perėjusius migrantus, ir norėjo taip veikti.

Nors kasaciniame skunde buvo nurodyta, kad byloje nėra jokių duomenų, jog nuteistieji pagalbą prieglobsčio prašytojams būtų teikę už atlygį ar esant kitų savanaudiškų tikslų, tačiau šiuo atveju, kasacinio teismo vertinimu, tai neturėjo įtakos kasatoriaus ginamųjų padarytos veikos kvalifikavimui pagal BK 292 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad savanaudiškos paskatos yra aptariamą veiką kvalifikuojantis požymis, kurį nustaćius nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 292 straipsnio 2 dalį. Be to, kasacinio teismo nuomone, nuteistųjų padarytos veikos kvalifikavimui neturėjo reikšmės ir kasaciniame skunde nurodyta aplinkybė, kad aptariama nusikalstama veika nesukėlė neigiamų padarinių, kadangi visi nelegaliai valstybės sieną perėję asmenys, už kurių gabenimą Lietuvos teritorija buvo nuteisti kasatoriaus ginamieji, Lietuvoje buvo pripažinti prieglobsčio prašytojais. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad BK 292 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėtis yra formalioji, todėl padarinių kilimas nėra būtinas šios nusikalstamos veikos požymis.

Kartu kasacinis teismas nurodė, kad nuteistųjų baudžiamosios atsakomybės nešalina ir kasaciniame skunde nurodytos aplinkybės, jog jų neteisėtai gabenti asmenys vėliau buvo atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, vadovaujantis BK 291 straipsnio 2 dalies nuostatomis. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei nacionaliniuose, nei tarptautiniuose teisės aktuose nėra nustatyta išimčių, susijusių su neteisėtų migrantų gabentojų baudžiamąja atsakomybe. Tarptautiniuose teisės aktuose teisinė apsauga numatyta būtent neteisėtai sieną kertantiems asmenims, t. y. patiems pabėgėliams, o ne juos įvairiais būdais gabenantiems tretiesiems asmenims. BK 291 ir 292 straipsniuose taip pat nėra nustatyta išimčių pabėgėlius neteisėtai gabenantiems asmenims. Pagal BK 291 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas neteisėtai perėjo Lietuvos Respublikos valstybės sieną. BK 291 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šio straipsnio 1 dalį atleidžiamas užsienietis, kuris neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką turėdamas tikslą pasinaudoti prieglobsčio teise. Tuo tarpu BK 292 straipsnyje, kuriame nustatyta atsakomybė už neteisėtą žmonių gabenimą per valstybės sieną, nėra įtvirtinta galimybė atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu šis per valstybės sieną ar valstybės teritorijoje gabeno pabėgėlį ar prieglobsčio prašytoją.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nuteistųjų gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-697/2024

BK 310 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl nusikalstamos veikos ir padarinių

Kasaciniuose skunduose netinkamas BK 310 straipsnio 1 dalies taikymas dėl žiauraus elgesio su gyvūnais buvo ginčijamas tuo, kad epizoduose su šernu ir audine nenustatyti padariniai, t. y. gyvūno žūtis ar suluošinimas, o vietnamietiška kiaulei gyvybė buvo atimta norint ją paskersti maistui, o ne atiduoti šunims draskyti.

Kasacinis teismas nustatė, kad nuteistieji su gyvūnais žiauriai elgėsi medžioklėje naudojamų šunų dresavimo tikslais, t. y. skatindami, kad šie pultų ir draskytų gyvūnus. Nustatyti nuteistųjų veiksmai kvalifikuoti pagal BK 310 straipsnio 1 dalį konstatavus baudžiamajai atsakomybei taikyti būtinus padarinius, t. y. kad dėl žiauraus elgesio ir kankinimo vietnamietiška kiaulė žuvo, o šernas ir audinė (nesant duomenų apie jų tolesnį likimą) buvo suluošinti. Gynybos versija, kad vietnamietiška kiaulė buvo paskersta išskirtinai maistui ir nebuvo tyčia kankinama, apeliacinės instancijos teismas motyvuotai paneigė. Šerno suluošinimą teismas siejo su tuo, kad nukirpus dvi tos pačios pusės iltis šernas tam tikrą laikotarpį negali konkuruoti su gentainiais, patiria nepatogumų, negali sukasti, susirasti maisto. Audinės suluošinimą teismas siejo su jai padarytais sužalojimais, atsiradusiais dėl to, kad ją puolė kandžioti, draskyti, purtyti ir mėtyti į žemę šunys, gyvūnui buvo sukeltas skausmas, stresas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad bendra gyvūno suluošinimo samprata atskleista Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 2 straipsnio 12¹ dalyje, kurioje gyvūno suluošinimas apibrėžtas kaip veiksmai ar neveikimas, dėl kurių sužalojamos gyvūno kūno dalys ir (ar) organai ir (arba) atsiranda žalingų liekamųjų reiškinių jo fizinei ir (ar) psichikos sveikatai. Nors apeliacinės instancijos teismas šios įstatymo normos tiesiogiai nepaminėjo, tačiau, kasacinio teismo nuomone, iš esmės nuo suluošinimo teisinės sampratos nenukrypo, be to, pripažindamas gyvūnų suluošinimo faktus, rėmėsi specialistų paaiškinimais, kad vaizdo įrašuose užfiksuotas gyvūnų suluošinimas. Nors vaizdo įrašuose nebuvo užfiksuota, kuo pasibaigė žiaurūs veiksmai su šernu ir audine ir koks jų tolesnis likimas, bylos duomenys patvirtino, kad net jei jie iš tikrųjų po to buvo paleisti ar kur nors laikomi, jiems buvo padaryta kūno dalių (šerno ilčių, audinės kailio ir odos) sužalojimų, neabejotinai turinčių liekamųjų reiškinių jų sveikatai. Nustatytų veiksmų turinys ir kontekstas teisėjų kolegijai nepaliko abejonių ir dėl to, kad visuose epizoduose nuteistieji veikė tiesiogine tyčia, t. y. suvokė savo žiauraus elgesio su gyvūnais pobūdį, numatė, kad dėl tokių jų veiksmų gyvūnai gali žūti ar būti suluošinti, ir to norėjo.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad byloje nustatyti faktai atitiko visus būtinus BK 310 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusikalstamos veikos sudėties požymius ir apeliacinės instancijos teismas šią baudžiamojo įstatymo normą pritaikė tinkamai. Padariusi tokią išvadą, teisėjų kolegija atmetė ir kasacinių skundų teiginius dėl pagrindo nuteistųjų veiksmus kvalifikuoti kaip administracinį nusižengimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20-788/2024

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 20 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatų laikymasis

Dėl privataus asmens teikiamų įrodymų leistinumo

Kasaciniame skunde nuteistasis teigė, kad jo kaltė padarius BK 148¹ straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką grindžiama tik nukentėjusiosios neteisėtai surinktais įrodymais – telefoninių pokalbių įrašais, taigi įrodymų vertinimas byloje neatitinka BPK 20 straipsnio reikalavimų.

Kasacinis teismas nurodė, kad privataus asmens padaryti ir teisėsaugos institucijai pateikti garso (vaizdo) įrašai teismo gali būti pripažįstami įrodymais. Įrodymais jie nepripažįstami tik tais atvejais, kai gauti įstatyme tiesiogiai draudžiamu būdu. Tačiau sprendamas, ar privataus asmens pateikti įrašai laikytini įrodymais, teismas turi iširti, ar šie duomenys atitinka visus BPK 20 straipsnyje nustatytus įrodymams keliamus reikalavimus, įvertinti tokių duomenų patikimumą. Be to, kiekvienu atveju vertindamas iš privataus asmens gautus jo surinktus duomenis teismas turi atsižvelgti į duomenų rinkimo aplinkybes. Skirtingai galėtų būti vertinamos situacijos, kai asmuo fiksuoja tiesiogiai su juo susijusius įvykius (pvz., įrašinėja savo asmeninius pokalbius, filmuoja savo privataus kiemo perimetrą) ir kai renka duomenis neturėdamas pateisinamo pagrindo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tais atvejais, kai duomenis surenka valstybės institucijos ar pareigūnai, būtina patikrinti, ar jie gauti įstatyme nustatytu būdu ir ar nebuvo pažeista įstatyme nustatyta duomenų gavimo tvarka. Atsižvelgiant į baudžiamojo proceso subjektams – teisėsaugos institucijoms ir jų pareigūnams – bei privatiems asmenims paprastai taikomą skirtingą teisinį reguliavimą, aplinkybę, ar už atitinkamas slaptas priemones atsakinga valstybė, ar tik privatus asmuo, nepriklausomai veikęs savo iniciatyva, yra reikšminga sprendžiant dėl slaptų stebėjimo priemonių teisėtumo. Taigi, apžvelgiamoje byloje sprendžiant klausimą dėl ikiteisminio tyrimo metu nukentėjusiosios darytų telefoninių pokalbių įrašų kaip įrodymų leistinumą byloje, turi būti atsakyta į klausimą, ar garso įrašai daryti su ikiteisminio tyrimo pareigūnų žinia ir jiems kontroliuojant.

Byloje nustatyta, kad nukentėjusioji pokalbius, kurių dalyviai buvo tik ji pati ir nuteistasis, pradėjo įrašinėti savo iniciatyva dar iki to laiko, kol kreipėsi į policiją. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad net ir tuo atveju, jei vėliau policijai buvo žinoma apie tokius nukentėjusiosios veiksmus, ta aplinkybė šioje konkrečioje byloje nagrinėjamu atveju nelemia tokių priemonių neteisėtumo, kadangi pareigūnai jokių veiksmų, kurie suteiktų pagrindą manyti, kad nukentėjusioji vykdė teisėsaugos institucijos užduotį, neatliko. Nebuvo teikiamos techninės priemonės pokalbiams fiksuoti, nėra duomenų, kad pokalbiai būtų įrašinėjami teisėsaugos pareigūnų iniciatyva. Iš bylos duomenų matyti, kad nukentėjusioji visiškai neieškojo kontaktų su nuteistuoju, nerodė noro su juo bendrauti, pati jam neskambino, nesiėmė jokių aktyvių veiksmų tam, kad surinktų papildomus įrodymus, nėra jokių duomenų, kad nukentėjusioji būtų provokavusi nuteistąjį padaryti nusikalstamą veiką. Bylos duomenys patvirtina, kad nukentėjusioji darė įrašus siekdama apsisaugoti, apginti savo teises ir pateikti nuteistojo prieš ją daromos nusikalstamos veikos įrodymus.

Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad nuteistojo kaltė apžvelgiamoje byloje buvo grindžiama ne vien garso įrašais, bet ir kitais įrodymais, aptartais pirmosios instancijos teismo nuosprendyje ir apeliacinės instancijos teismo nutartyje. Nuteistasis ir jo gynėjas turėjo galimybę dalyvauti ištiriant visus šiuos įrodymus teismo posėdyje, pateikti nukentėjusiajai klausimų ir teisme šiuos įrodymus ginčyti.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nukentėjusiosios pateikti jos pokalbių su nuteistuoju įrašai pagrįstai buvo pripažinti gautais leistinu būdu ir juose esantys duomenys pagrįstai vertinti kartu su kitais byloje surinktais duomenimis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-42-719/2024

BPK 106 straipsnio 2 dalies nuostatų laikymasis

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo, kai byloje yra nuteisti keli asmenys, veikę bendrininkų grupe

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nuosprendžiu nustatęs, kad nusikalstamą veiką nuteistieji padarė veikdami bendrininkų grupe, išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą civilinei ieškovei iš nuteistųjų priteisė solidariai.

Kasacinis teismas, vertindamas šią situaciją, nurodė, kad BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Tačiau šiame straipsnyje nėra reglamentuota, kokia atsakomybės forma – dalinė ar solidarioji, priteisiant patirtų išlaidų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginimą, turi būti taikoma, kai baudžiamojoje byloje kaltais pripažinti du ir daugiau kaltinamųjų.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad, sprendžiant išlaidų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginimo priteisimo iš dviejų ir daugiau kaltais pripažintų kaltinamųjų klausimą, pagal analogiją taikomos BPK 105 straipsnio 3 dalies nuostatos. BPK 105 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu byloje kaltais pripažinti keli kaltinamieji, teismas, atsižvelgdamas į šių asmenų kaltę, jų atsakomybės dydį ir pobūdį, nusprendžia, kiek proceso išlaidų atlyginimo turi būti išieškota iš kiekvieno. Taigi, šioje teisės normoje aiškiai nustatyta, kad proceso

išlaidų atlyginimas (taip pat ir patirtų išlaidų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginimas), esant dviem ir daugiau kaltais pripažintų kaltinamųjų, iš kiekvieno kaltinamojo išieškomas lygiomis ar kitokio dydžio dalimis, o ne solidariai, kaip nagrinėjamu atveju nusprendė apeliacinės instancijos teismas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apžvelgiamoje byloje asmenys nuteisti už tų pačių dviejų nusikalstamų veikų, veikiant bendrininkų grupe, padarymą. Nuteistųjų vaidmuo padarant žalą civilinei ieškovei iš esmės buvo toks pats, todėl civilinės ieškovės interesų gynimas apimties prasme nėra dėl vieno iš nuteistųjų nesiskyrė. Taigi, civilinei ieškovei priteistas išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimas turi būti išieškotas iš nuteistųjų lygiomis dalimis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-594/2024

BPK 112 straipsnio 1 dalies, 115 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl civilinio ieškinio, paduoto praleidus terminą, išsprendimo

Apžvelgiamoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėdamas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) Kauno skyriaus, kuris nebuvo pripažintas civiliniu ieškovu ir neįgijo BPK 312 straipsnio 3 dalyje nurodytų teisių, apeliacinį skundą ir išspręsdamas civilinio ieškinio, paduoto jau pradėjus byloje įrodymų tyrimą, pagrįstumo klausimą, padarė esminį baudžiamojo proceso pažeidimą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad iš bylos duomenų matyti, jog VSDFV Kauno skyrius civilinį ieškinį teismui pateikė jau pradėjus įrodymų tyrimą byloje, tačiau civilinis ieškinys su priedais buvo išsiųstas kaltinamajam ir jo gynėjai, o VSDFV Kauno skyriui buvo siunčiami šaukimai į teismo posėdžius. Pirmosios instancijos teismas visuose vykusiųose teisiamuosiuose posėdžiuose informuodavo dalyvius apie civilinio ieškovo VSDFV Kauno skyriaus nedalyvavimą ir pateiktą prašymą, proceso dalyviams neprieštaraujant byla būdavo nagrinėjama toliau. Taigi, apie pareiktą civilinį ieškinį buvo žinoma visiems proceso dalyviams, dėl jo priėmimo ir nagrinėjimo byloje prieštaravimų nebuvo pateikta. Vis dėlto nėra vieno teisiamojo posėdžio metu civilinio ieškinio priėmimo klausimas neaptartas, VSDFV Kauno skyrius nepripažintas civiliniu ieškovu (BPK 110 straipsnio 1 dalis, 253 straipsnio 1, 2 dalys), o apkaltinamajame nuosprendyje šio ieškinio pagrįstumo klausimas neišspręstas, nors priimant apkaltinamąjį nuosprendį tai privaloma padaryti (BPK 115 straipsnio 1 dalis, 305 straipsnio 5 dalis, 307 straipsnio 6 dalies 1 punktas). Tokie BPK pažeidimai, teisėjų kolegijos vertinimu, visų pirma pažeidė civilinio ieškovo teises.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad viso proceso metu VSDFV Kauno skyrius aktyviai domėjosi savo galimybe pateikti civilinį ieškinį. Ikitiesminio tyrimo metu VSDFV Kauno skyrius, siekdamas pasinaudoti teisės aktuose nustatyta patirtos žalos atlyginimo išieškojimo atgręžtinio reikalavimo teise, du kartus kreipėsi į Alytaus apskrities vyriausiąją policijos komisariatą prašydamas suteikti informaciją apie ikitiesminio tyrimo eigą. Iš bylos duomenų matyti, kad VSDFV Kauno skyriui apie ikitiesminio tyrimo pabaigimą nebuvo pranešta, o šaukimas į teisiamąjį posėdį, kurio metu buvo pradėtas įrodymų tyrimas, nebuvo siunčiamas. Taigi, VSDFV Kauno skyriui objektyviai nebuvo žinoma apie įrodymų tyrimo pradžią, atitinkamai ir apie terminą civiliniam ieškinii paduoti. Gavus civilinį ieškinį, kuris buvo pateiktas ne teismo posėdžio metu, jo priėmimo klausimas iš esmės išspręstas rezoliucija. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad BPK 113 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad kai nagrinėjant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje kyla klausimų, kurių sprendimo šis kodeksas nereglamentuoja, taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms. Pagal CPK 137 straipsnio 1 dalį, civilinio ieškinio priėmimo klausimas yra išsprędziamas priimant rezoliuciją. Apžvelgiamos bylos kontekste kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad pirmosios instancijos teismo priimto apkaltinamojo nuosprendžio kopija buvo išsiųsta civiliniams ieškovams (tarp jų ir VSDFV Kauno skyriui). Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegijos vertinimu, VSDFV Kauno skyrius pagrįstai tikėjosi, kad byloje yra pripažintas civiliniu ieškovu, o jo paduotas civilinis ieškinys yra priimtas,

todėl gavęs teismo nuosprendį, kuriame neišspręstas šio civilinio ieškovo paduotas civilinis ieškinys, turėjo teisę pagal BPK 312 straipsnio 3 dalies nuostatas paduoti apeliacinį skundą.

Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad VSDFV Kauno skyriaus civilinis ieškinys paduotas jau pradėjus įrodymų tyrimą, tačiau pirmosios instancijos teismas jį priėmė ir išsiuntė proceso dalyviams susipažinti, kad dėl šio civilinio ieškinio nebuvo užduota klausimų kaltinamajam, o priimant apkaltinamąjį nuosprendį dėl šio civilinio ieškinio išvis nepasisakyta, atliko įrodymų tyrimą – išklausė civilinio ieškovo VSDFV Kauno skyriaus atstovės paaiškinimus ir apklausė nuteistąjį dėl jo nuomonės apie pareikštą civilinį ieškinį. Įvertinęs bylos aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas byloje pareikštą civilinį ieškinį dėl turtinės žalos atlyginimo tenkino visiškai (CK 6.263, 6.290 straipsniai).

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad nepareiškus civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje išlieka teisė pareikšti ieškinį civilinio proceso tvarka (BPK 112 straipsnio 1 dalis), kad civilinis ieškinys, pareikštas baudžiamojoje byloje, atleidžiamas nuo žyminio mokesčio (BPK 112 straipsnio 2 dalis), įvertinant VSDFV Kauno skyriaus aktyvumą, siekiant išieškoti jam padarytos turtinės žalos atlyginimą, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismo elgesys (apeliacinio skundo nagrinėjimas, įrodymų tyrimo atlikimas, civilinio ieškovo atstovo ir nuteistojo išklausymas) ir priimtas sprendimas atitinka protingumo, teisingumo, procesinės ekonomijos ir kitų principų reikalavimus bei BPK 1 straipsnio taikymo nuostatas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nors byloje ir buvo padarytas baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas (civilinis ieškinys paduotas praleidus įstatyme nustatytą terminą), tačiau jis nebuvo esminis, t. y. galiausiai nepakenkė viso baudžiamojo proceso teisingumui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29-594/2024

BPK 111, 115 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl tinkamo civilinio atsakovo nustatymo

Kasaciniuose skunduose nuteistieji nurodė, kad abiejų instancijų teismai, darydami išvadas, kad juridinio asmens vadovas ir buhalterė yra solidariai atsakingi už valstybei padarytą žalą, atsiradusią dėl jų nusikalstamų veiksmų, ir tenkindami Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) civilinį ieškinį, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, suformuotos sprendžiant bendrovės vadovo ir darbuotojo atsakomybės tretiesiems asmenims klausimą. Kasatorių teigimu, valstybė, atstovaujama VMI, turi imtis veiksmų mokestinei prievolei iš juridinio asmens išieškoti, t. y. pareikšti reikalavimus juridiniam asmeniui įvykdyti mokestinę prievolę. Šiuo atveju valstybė nei baudžiamojoje byloje, nei bankroto byloje niekada nereikalavo ir nebandė išieškoti mokestinės prievolės iš juridinio asmens, nors tokią procesinę galimybę turėjo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad civilinio ieškinio baudžiamajame procese pareiškimo ir nagrinėjimo tvarka reglamentuojama BPK X skyriuje. Pagal BPK 109 straipsnio nuostatas, asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį. Jį teismas nagrinėja kartu su baudžiamąja byla. BPK 114 straipsnis nustato, kad jeigu į baudžiamąją bylą kaip civilinis atsakovas įtrauktas juridinis asmuo ar fizinis asmuo, kuriam iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla, civilinis ieškinys šioje baudžiamojoje byloje gali būti nenagrinėjamas, o visi su civiliniu ieškiniu susiję dokumentai prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi gali būti perduodami bankroto ar restruktūrizavimo bylą nagrinėjančiam teismui. Taigi ši nuostata nėra imperatyvi ir šį klausimą paliekama spręsti teismui. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BPK 114 straipsnis gali būti taikomas esant dviejų sąlygų visumai: 1) juridiniam ar fiziniui asmeniui iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla ir 2) jis yra įtrauktas į baudžiamąją bylą kaip civilinis atsakovas. Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad juridinis asmuo, kuriam buvo iškelta bankroto byla, ne tik nebuvo įtrauktas kaip civilinis atsakovas, bet ir neturėjo

jokio procesinio statuso, todėl nebuvo jokio teisinio pagrindo vadovautis BPK 114 straipsniu ir baudžiamojoje byloje nenagrinėti tik kaltinamiesiems pareikšto civilinio ieškinio.

Iš baudžiamosios bylos medžiagos matyti, kad juridinis asmuo pirmiausia buvo pripažintas bankrutavusiu, o tik po to paaiškėjo, kokie mokesčiai VMI nebuvo sumokėti, taip pat šių nesumokėtų mokesčių suma. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme nustatyta, jog mokestinė prievolė pasibaigia, kai juridinis asmuo likviduotas, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai prievolę turi įvykdyti kiti asmenys, t. y. pareiškiant civilinį ieškinį ikiteisminio tyrimo metu bendrovė dar nebuvo likviduota, tačiau apžvelgiamoje byloje nebuvo net teorinės galimybės nukreipti mokestinę prievolę į bankrutavusį juridinį asmenį. Kita vertus, traukti bankrutavusį ar likviduotą juridinį asmenį baudžiamojon atsakomybėn ar kaip civilinį atsakovą taip pat nėra procesinės galimybės.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad civilinio ieškovo baudžiamojoje byloje civilinio ieškinio pareiškimas juridinio asmens darbuotojui, kuris kartu yra ir juridinio asmens vadovas, už nusikaltimu padarytą žalą galimas esant šioms sąlygoms – darbuotojas, padaręs žalą nusikalstamais veiksmais, kurie yra konstatuoti BPK nustatyta tvarka, ir iki žalos atlyginimo išnykus subjektui (darbdaviui), privalančiam už jį atlyginti žalą, gali būti tiesioginės civilinės atsakomybės subjektas (tiesioginis skolininkas) pagal deliktinę prievolę. Taip pat kasacinio teismo praktikoje pripažįstami dar du pagrindai, kada kreditorius gali tiesiogiai nukreipti savo reikalavimą į juridinio asmens vadovą, – pirma, kai žala padaryta individualiam kreditoriui konkrečiai į jį nukreiptais neteisėtais veiksmais arba, antra, kai vadovas yra kaltas dėl tyčinio bankroto ir aišku, kad su kreditoriais bendrovė nebeatsiskaitys. Nustatydamas juridinio asmens vadovo ar kito darbuotojo civilinės atsakomybės sąlygas, teismas, be kita ko, turi išsiaiškinti, ar nėra galimybių mokesčių bei žalos išieškoti iš juridinio asmens – mokesčių mokėtojo. Tuo atveju, kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai. Viena iš būtinųjų subsidiariosios atsakomybės sąlygų – juridinio asmens faktinis nemokumas.

Apžvelgiamos bylos kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad juridinis asmuo buvo ne nemokus, bet bankrutavęs. Tai reiškia, kad VMI neturėjo galimybės teikti kreditoriaus reikalavimo bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, todėl pateikė civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje, prašydama priteisti nesumokėtus mokesčius iš tuo metu įtariamųjų bendrovės vadovo ir buhalterės.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, jog abiejų instancijų teismai pagrįstai pripažino, kad tarp tyčinių neteisėtų abiejų nuteistųjų veiksmų ir atsiradusių padarinių (nesumokėtų mokesčių valstybei) yra priežastinis ryšys, kad bendrovė yra bankrutavusi, todėl pareiga atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą, kuri nagrinėjamoje byloje atsirado dėl tyčia nesumokėtų mokesčių, esant bankrutavusiai ir vėliau likviduotai bendrovei, tenka kaltais pripažintiems asmenims – bendrovės vadovui ir buhalterei.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-594/2024

BPK 151 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo panaikinimo, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės

Kasaciniame skunde atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės asmens gynėjas teigė, kad pirmosios instancijos teismas, atleidęs asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, nepagrįstai pratęsė procesinės prievartos priemonės – laikino nuosavybės teisės apribojimo – taikymą, o apeliacinės instancijos teismas šios klaidos neištaisė. Anot kasatoriaus, asmenį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, o bylą nutraukus, kai civilinio ieškinio dydžio klausimas perduodamas nagrinėti civilinio proceso tvarka, nuosavybės teisė negali būti ribojama BPK nustatytomis priemonėmis.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BPK niekaip nereglamentuoja klausimo, koks sprendimas dėl civilinio ieškinio turi būti priimamas, kai baudžiamoji byla yra nutraukiama. Kasacinio teismo

vertinimu, tai laikytina teisinio reguliavimo spraga, nes teismas, užbaigdamas procesą, negali nutylėti civilinio ieškinio klausimo. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad civilinio ieškinio tenkinimas priimant nuosprendį, kuriuo baudžiamoji byla nutraukiama atleidžiant kaltinamąjį nuo baudžiamosios atsakomybės, yra galimas, jei priimant tokį nuosprendį nustatomi civilinės atsakomybės pagrindai. Tokioje situacijoje galimas ir nuosavybės teisės apribojimo pratęsimas BPK tvarka, nes tai susiję su nuosprendžio vykdymu. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje situacija nėra tapati. Priimant sprendimą nutraukti baudžiamąją bylą, atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, sprendimas dėl civilinio ieškinio nebuvo priimtas. Klausimą dėl civilinio ieškinio dydžio buvo nuspręsta perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka. Taigi ieškinio dydis turės būti įrodinėjamas pagal CPK nustatytas taisykles, laikantis rungimosi principo.

BPK 11 straipsnyje nurodyta, kad taikant procesines prievartos priemones turi būti laikomasi proporcingumo principo. Teisėjų kolegijos vertinimu, šioje byloje proporcingumo principo laikymasis negalės būti užtikrinamas, nes ieškinio dydis dar turės būti įrodinėjamas, o laikinas nuosavybės teisės apribojimas asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, turtui taikomas visa apimtimi. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas turi būti proporcingas ir turi atitikti siekiamus teisėtus tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau, nei reikia šiems tikslams pasiekti. Taigi, apribojant asmeniui nuosavybės teises į tam tikrą turtą, reikia atsižvelgti į tai, kokia žala buvo padaryta, įvykdžius nusikalstamą veiką, kad nebūtų apribotos asmens teisės į daug didesnės vertės turtą, nei būtina procesinės prievartos priemonės tikslams pasiekti. BPK 151 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad laikinas nuosavybės teisės apribojimas panaikinamas prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi, jeigu ši priemonė tampa nebereikalinga. Procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nutrauktas (panaikintas) ir tuo atveju, jei procesinės prievartos priemonės apimtis yra neadekvati bei neproporcinga civilinių ieškinių dydžiui. Šiuo atveju teismui nusprendus, kad civilinio ieškinio dydį turi įrodyti civilinis ieškovas, akivaizdu, kad BPK nustatyta procesinė prievartos priemonė – laikinas nuosavybės teisės apribojimas – turi būti panaikinta.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad, civiliniam ieškovui pripažinus teisę į ieškinio patenkinimą ir perdavus ieškinio dydžio klausimą nagrinėti civilinio proceso tvarka, atskira civilinė byla neužvedama, bet, įsiteisėjus nuosprendžiui, to paties teismo iniciatyva tęsiamas procesas pagal CPK taisykles. Turtinė žala turi būti atlyginama, laikantis visiško nuostolių atlyginimo principo. Apžvelgiamoje byloje nenustatytas atlygintinos žalos dydis, nes dar tariamasi dėl žalos pašalinimo būdų. Esant tokiai situacijai ir tolesniam procesui vykstant pagal CPK taisykles, būtent civilinis ieškovas turi pasirūpinti, kad galimo teismo sprendimo dėl civilinio ieškinio įvykdymas nepasunkėtų arba nepasidarytų negalimas. Tokią galimybę nustato CPK normos.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, sprenddami procesinės prievartos priemonės – laikino nuosavybės teisės apribojimo pratęsimo klausimą, netinkamai taikė proceso teisės normas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-387/2024

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl narystės asociacijoje

Ieškovai prašė teismo pripažinti negaliojančiu asociacijos tikrųjų narių susirinkimo sprendimą, kuriuo nutarta patvirtinti naujos redakcijos asociacijos įstatus. Vienas iš ieškovų argumentų buvo susijęs su, ieškovų teigimu, neteisėtu narystės asociacijoje apribojimu, asocijuotų narių, kuriais jie buvo, pašalinimu patvirtinus naujos redakcijos įstatus.

Bylą nagrinėję abiejų instancijų teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad asociacijos steigėjai ir dalyviai turi teisę laisvai ir savarankiškai, laikydamiesi teisės aktų reikalavimų, nusistatyti jiems priimtinas veiklos taisykles ir atitinkamai reglamentuoti vidaus reikalų tvarkymą, narystės asociacijoje santykius, įskaitant ir teisę laisvai pasirinkti savo narius steigimo dokumente nurodytiems tikslams įgyvendinti. Taigi asmens teisė laisva valia įstoti į asociaciją nėra absoliuti.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad asocijuotų narių kategorijos įtvirtinimas įstatuose teisės aktų reikalavimų nepažeidžia. Asociacijos nariai turi teisę įstatuose nustatyti įvairias asmenų santykio su asociacija formas, priimti sprendimą griežtinti reikalavimus ne tik būsimiems, bet ir esamiems nariams, koreguoti įstatuose įtvirtintus veiklos tikslus, nustatyti narystės stabdymo institutą. Visi šie aspektai patenka į asociacijoms įstatymo suteiktos teisės nusistatyti savo veiklos taisykles apimtį.

Apžvelgiamoje byloje nenustatyta, kad įgyvendinant šią teisę būtų buvę pažeisti teisės aktų reikalavimai. Ieškovų statusas patvirtinus naujus įstatus nepasikeitė, jie išliko asocijuotais nariais. Tokia santykio su asociacija forma nei galiojant ankstesnės redakcijos įstatams, nei pagal naujuosius įstatus nesuteikia balsavimo teisės, ji ir toliau priklauso tik nariams. Taigi tik asociacijos nariai turi Lietuvos Respublikos asociacijų įstatyme įtvirtintą balsavimo visuotiniame narių susirinkime sprendžiamą balsavimo teisę. Asocijuoti nariai iš esmės asociacijos pasirinkimu nelaikomi nariais, tačiau, įvykdę asociacijos nustatytus reikalavimus, gali jais tapti ir tokiu atveju pagal Asociacijų įstatymą bei asociacijos įstatus jiems priklausytą balsavimo teisę.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-1-378/2024

Dėl ieškinio senaties termino ginčijant asociacijos įstatus

Ieškovai kreipėsi į teismą, prašydami panaikinti atsakovo (asociacijos) visuotinio narių susirinkimo sprendimą dėl įstatų naujos redakcijos patvirtinimo, pripažinti įstatus prieštaraujančiais imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei, pripažinti negaliojančiais atitinkamus valdybos nutarimus, priimtus negaliojančių sprendimų pagrindu ir susijusius su ieškovų pašalinimu iš asociacijos narių.

Pirmosios instancijos teismas ieškovų ieškinį atmetė, konstatavęs, kad ieškovai praleido ieškinio senaties terminą atsakovo visuotinio narių susirinkimo sprendimui dėl įstatų naujos redakcijos patvirtinimo ginčyti. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad viešojo juridinio asmens įstatai savo prigimtimi laikytini sandoriu, todėl reikalavimams dėl jų ginčijimo taikomas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas; teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir ieškovų ieškinį tenkino iš dalies – pripažino negaliojančia vieną iš įstatų nuostatų, taip pat atitinkamus valdybos nutarimus, panaikino atsakovo visuotinio narių susirinkimo sprendimą dėl naujos redakcijos įstatų patvirtinimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors juridinio asmens veiksmai atitinka teisėto valinio veiksmo apibrėžimą, tačiau skiriamieji bendrovės įstatų nuo sandorių požymiai neleidžia asociacijos įstatų kvalifikuoti kaip sandorio. Taip pat įstatymuose pateikta privačių juridinių asmenų ir viešųjų juridinių asmenų samprata neįtvirtina tokių šių asmenų skirtumų ar jų veiklos ypatumų, kurie galėtų

lemti skirtingą šių asmenų įstatų kaip steigimo dokumento teisinės prigimties aiškinimą. Nustatęs, kad asociacijos įstatatai negali būti kvalifikuojami kaip sandoris, kasacinis teismas konstatavo, jog įstatų pripažinimui negaliojančiais negali būti taikomas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas, įtvirtintas CK 1.125 straipsnio 1 dalyje, o turi būti taikomas sutrumpintas trijų mėnesių ieškinio senaties terminas, įtvirtintas CK 2.82 straipsnio 4 dalyje.

Nors ieškovai praleido ieškinio senaties terminą reikalavimui dėl įstatų pripažinimo negaliojančiais pareikšti, kasacinis teismas pažymėjo, kad, pagal CK 2.46 straipsnio 2 dalį, steigimo dokumentų normos galioja tiek, kiek jos neprieštaruoja imperatyvioms įstatymų normoms, todėl kasacinis teismas taip pat pasisakė dėl atsakovo įstatų nuostatų galimo prieštaravimo tokioms normoms ir iš esmės pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadoms dėl jų neteisėtumo.

Kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-40-943/2024

Dėl įpareigojimo Registrų centrui daryti įrašus Juridinių asmenų dalyvių informacinėje sistemoje

Ieškovas (fizinis asmuo, bendrovės akcininkas) kreipėsi į teismą dėl bendrovės vadovo veiksmų pripažinimo neteisėtais, visuotinio akcininkų susirinkimo dalyvių sąrašo, akcininkų susirinkimo nutarimo ir kitų aktų pripažinimo negaliojančiais. Kartu ieškovas prašė teismo įpareigoti atsakovą VĮ Registrų centrą atlikti veiksmus – ištaisyti Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos (toliau – JADIS) duomenis apie bendrovės akcininkui ir vadovui priklausantį 100 vnt. akcijų skaičių arba anuliuoti šio vadovo pateiktą bendrovės akcininkų sąrašą.

Pirmosios instancijos teismas iš dalies tenkino ieškinį ir įpareigojo akcininką ir bendrovės vadovą bei pačią bendrovę per 10 darbo dienų nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo pateikti JADIS duomenis apie bendrovei ir bendrovės akcininkams priklausantį akcijų skaičių; atsakovams neįvykdžius šio įpareigojimo, teismas pavedė atsakovui VĮ Registrų centrui atlikti įrašą JADIS. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas nurodė, kad VĮ Registrų centras yra Juridinių asmenų registro, taip pat JADIS tvarkytojas. Juridinių asmenų registras ir JADIS tarpusavyje bendradarbiauja keisdami bendrovių duomenimis, tačiau Juridinių asmenų registro ir JADIS nuostatuose neįtvirtintos VĮ Registrų centrui, kaip šių registrų tvarkytojui, kokios nors teisės pačiam įrašyti, koreguoti, taisyti JADIS duomenis. Už JADIS teikiamų duomenų teisingumą, teisėtumą, tikslumą ir pateikimą laiku atsakingas būtent minėtos uždarnosios akcinės bendrovės vadovas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad VĮ Registrų centras negalėtų įgyvendinti tokio teismo sprendimu nustatyto įpareigojimo ne tik dėl to, kad jo, kaip viešojo administravimo subjekto, veikla yra saistoma teisės aktų, kuriuose jam nenustatyta tokia pareiga, bet ir dėl to, kad tokie jo veiksmai neatitiktų Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme nustatyto reglamentavimo, pagal kurį būtent bendrovės vadovas atsako už akcininkų nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymą ir materialių akcijų savininkų registravimą bendrovėje, išskyrus šioje dalyje nustatytas išimtis. Bendrovės vadovo veiksmus, netinkamai tvarkant akcininkų sąrašus, nefiksuojuant akcijų operacijų ar jas netinkamai fiksuojant, galima skųsti teismui ta pačia tvarka ir tais pačiais terminais kaip ir kitus bendrovės valdymo organų sprendimus, kurių apskundimo tvarka ir sąlygos nustatytos Akcinių bendrovių įstatyme.

Kasacinis teismas nurodė ir tai, kad ginčas apžvelgiamoje byloje kilęs iš civilinės teisės reguliuojamų teisinių santykių. Byloje pareikšto ieškinio pagrindas ir dalykas nesudaro pagrindo pripažinti, kad atsakovas VĮ Registrų centras yra materialiojo civilinio teisinio santykio, iš kurio kilęs ginčas, subjektas – ši atsakovą su JADIS siejo tik administracinė funkcija, nustatyta įstatyme. VĮ Registrų centro nesieja jokie materialieji civiliniai teisiniai santykiai nė su viena iš bylos šalių, nėra kilusio ginčo dėl ieškovo ir atsakovo VĮ Registrų centro materialijų tarpusavio teisių ir pareigų, taigi šiam atsakovui nekilo jokios pareigos atsakyti pagal byloje reiškiamą reikalavimą. Dėl to ieškinio reikalavimai VĮ Registrų centrui, pareikšti ginčo teisenos tvarka, turėjo būti atmesti kaip pareikšti netinkamam atsakovui.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino teismų sprendimų dalis dėl įpareigojimo VĮ Registrų centrui JADIS įrašyti naujus duomenis apie bendrovei priklausančių akcijų skaičių bei panaikinti įrašus bendrovės akcininkų vertybinių popierių sąskaitose ir šį ieškinio reikalavimą VĮ Registrų centrui atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-381/2024

Daiktinė teisė

Dėl ant daugiabučio namo stogo įrengtos terasos remonto išlaidų paskirstymo

Ieškovė (daugiabutį namą administravusi įmonė) prašė teismo priteisti iš atsakovų (butų savininkų) skolas, susidariusias už terasos, įrengtos ant daugiabučio namo stogo, kuria naudojasi tik dviejų butų savininkai, remontą. Vienas iš atsakovų priešieškiniu prašė priteisti iš ieškovės be pagrindo sumokėtą sumą už minėtos terasos remontą.

Bylą nagrinėję teismai padarė skirtingas išvadas dėl to, ar ginčo terasa, kuria naudotis gali tik kelių butų savininkai, yra bendrojo naudojimo objektas, kurio remonto išlaidas pagal CK 4.82 straipsnio 3 dalį proporcingai butų plotui privalo atlyginti visų butų savininkai.

Kasacinis teismas išaiškino, kad daugiabučio namo plokščiojo stogo konstrukcijos ir ant tokio stogo įrengtos terasos konstrukcijos, kurios pagal namo projektą yra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis, yra bendroji dalinė visų butų ar kitų patalpų savininkų nuosavybė ir tais atvejais, kai terasomis turi teisę naudotis tik dalies butų ar kitų patalpų savininkai. Todėl visų butų ir kitų patalpų savininkai turi pareigą proporcingai savo daliai apmokėti tiek daugiabučio namo plokščiojo stogo konstrukcijų, tiek ir ant tokio stogo įrengtos terasos konstrukcijų, kurios pagal namo projektą yra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis, priežiūros ir remonto išlaidas. Jeigu ant daugiabučio namo plokščiojo stogo įrengtos terasos konstrukcijos pagal namo projektą nėra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis ir terasa nėra bendrojo naudojimo objektas, pareiga apmokėti terasos priežiūros ir remonto išlaidas tenka turinčių teisę ja naudotis butų ir kitų patalpų savininkams.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog namo stogas suprojektuotas ir įrengtas kaip savarankiška konstrukcija, jis turi visus konstrukcinius elementus funkcionuoti be terasos dangų, atlieka savo funkciją saugoti pastato vidų nuo atmosferos poveikio, nepriklausomai nuo to, ar papildomai yra įrengta terasa. Tai reiškia, kad terasa neatitinka antraeiliam daiktui keliamų reikalavimų, nes ji nėra esminė stogo, kaip pagrindinio daikto, dalis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškinys atmetas, o priešieškinius – patenkintas, paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-3-403/2024

Sutarčių teisė

Dėl vartotojo teisės prieš terminą išsipirkti automobilį

Byloje ieškovė pareiškė ieškinį, kuriuo prašė pripažinti, kad yra įvykdžiusi visas prievoles atsakovei ir kad ji yra automobilio savininkė.

Pirmosios instancijos teismas sprendimu už akių ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko nepakeistą. Bylą nagrinėję abiejų instancijų teismai nustatė, kad ieškovės ir atsakovės sudarytos sutarties pagrindu susiklostė sutartiniai išperkamosios nuomos ir vartojimo kredito teisiniai santykiai. Teismai, atmesdami ieškinį, konstatavo, kad ieškovė sumokėjo tik palūkanas, apskaičiuotas iki tos dienos, kai automobilis išperkamas prieš terminą, t. y. kad ji nėra sumokėjusi visos sutartyje nurodytos sumos atsakovei.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai nuomos ar išperkamosios nuomos sutartyje nustatyta sąlyga dėl vartotojo pareigos įgyti nuosavybės teisę į sutarties objektą nebuvimo nėra su juo individualiai aptarta ir nėra sąžininga vartotojo atžvilgiu arba kitokios nustatytos faktinės aplinkybės sudaro pagrindą teismui daryti išvadą, jog ji buvo įtraukta į sutartį siekiant išvengti Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo taikymo, teismas tokioms sutartims turi taikyti šio įstatymo nuostatas. Pagal šį teisės aktą, vartojimo kredito gavėjas turi teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus savo įsipareigojimus arba jų dalį pagal vartojimo kredito sutartį, o tai padaręs jis turi teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio vartojimo kredito sutarties laikotarpio, skaičiuojamo nuo vartojimo kredito ar jo dalies grąžinimo dienos, palūkanos ir išlaidos.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė, nusprendusi prieš terminą išpirkti sutarties objektu esantį automobilį, turi teisę pagal Vartojimo kredito įstatymo 17 straipsnio 1 dalį į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, t. y. į palūkanų perskaičiavimą automobilio išpirkimo momentu, tokiu būdu sumažinant bendrą mokėtiną palūkanų kainą. Todėl nepagrįsta pripažinta bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad siekiant pakeisti ieškovės galutinai mokėtiną kainą turėjo būti keičiama ieškovės ir atsakovės sudaryta sutartis. Kadangi ieškovė ir atsakovė buvo suderinusios bendrą mokėtiną kainą automobilio išpirkimo prieš terminą momentui, ieškovė pagal byloje nustatytas aplinkybes visą perskaičiuotą kainą sumokėjo atsakovei, teismai padarė nepagrįstą išvadą, kad ieškovė nėra sumokėjusi visos automobilio kainos. Nors kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovė yra visiškai įvykdžiusi prievolę atsakovei, byloje nustatčius, jog automobilis jo išpirkimo momentu buvo areštuotas, ieškovės reikalavimas pripažinti jai nuosavybės teisę į automobilį negalėjo būti tenkinamas.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-611/2024

Valstybinės žemės nuoma

Dėl pareigos mokėti valstybinės žemės nuomos mokesť nesudarius sutarties

Ieškovė Vilniaus miesto savivaldybė prašė teismo priteisti iš atsakovo privatizuotų požeminių pastatų (slėptuvių ir sandėlių) savininko skolą, susidariusią 2015–2020 m. laikotarpiu nesumokėjus valstybinės žemės nuomos mokesčio, ir palūkanas už laiku neįvykdytą mokesstinę prievolę.

Byloje nustatyta, kad dalis atsakovui priklausančių požeminių pastatų yra suformuotame valstybinės žemės sklype. Šių pastatų pirkimo–pardavimo sutartyse nurodyta, kad sklypas patenka į Lietuvos Respublikai išimtinę nuosavybės teise priklausančio valstybinės reikšmės miško teritoriją ir negali būti privatizuojamas. Likusiems atsakovo privatizuotiems pastatams valstybinės žemės sklypas nesuformuotas. Valstybinės žemės nuomos sutartis su atsakovu nebuvo sudaryta. Byloje nenustatyta, kad valstybinė žemė, kurioje yra minėti pastatai, atsakovui suteikta panaudos pagrindais.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės – jį patenkino iš dalies: iš atsakovo priteisė visą valstybinės žemės nuomos mokesčio skolą, o reikalavimą dėl palūkanų už laiku neįvykdytą mokesstinę prievolę priteisimo atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovas, įsigijęs pirmiau minėtus pastatus, tapo valstybinės žemės, reikalingos šiems pastatams eksploatuoti, naudotoju. Šiuo atveju valstybinės žemės naudojimą patvirtina ta aplinkybė, kad šioje žemėje yra atsakovui priklausantys teisėtai pastatyti statiniai ir jiems eksploatuoti pagal tikslinę jų paskirtį reikalingas tam tikro dydžio žemės plotas. Tai, ar atsakovas ginčo laikotarpiu faktiškai eksploatavo minėtus pastatus pagal tikslinę jų paskirtį (ar to nedarė), neturi reikšmės, nes bet kuriuo atveju atsakovas kaip šių pastatų savininkas laikytinas jiems eksploatuoti reikalingos valstybinės žemės naudotoju.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad tai, jog valstybinėje žemėje esantys statiniai (pastatai) yra požeminiai, nepaneigia valstybinės žemės, reikalingos šiems statiniams eksploatuoti pagal jų tikslinę paskirtį, naudojimo ir ši aplinkybė nesudaro pagrindo atleisti tokių statinių savininką nuo pareigos mokėti valstybinės žemės nuomos mokesť. Atsakovui, kaip valstybinės žemės naudotojui, tenka pareiga mokėti valstybinės žemės nuomos mokesť, nors ir nėra sudaryta valstybinės žemės

nuomos sutartis. Tokia pareiga atsakovui tenka už visų ginčo objektų (t. y. tiek esančių suformuotame valstybinės žemės sklype, tiek ir tų, kuriems valstybinės žemės sklypas nesuformuotas) eksploatacijai pagal jų tikslinę paskirtį reikalingos valstybinės žemės naudojimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-14-403/2024

Civilinio proceso teisė

Dėl ginčo teisinių santykių kvalifikavimo

Ieškovas kreipėsi į teismą su prašymu priteisti iš atsakovo nuostolių atlyginimą, savo reikalavimą grįsdamas atsakovo išrašytais vekseliais.

Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį patenkino. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad šalys laikėsi skirtingų pozicijų, o dauguma šalių nurodytų aplinkybių byloje buvo grindžiamos šalių paaiškinimais, kurie buvo nenuoseklūs ir prieštaraujantys vieni kitiems. Todėl teismas nusprendė, kad ieškovas neįrodė, jog tarp jo ir atsakovo egzistuoja teisinis santykis, kurį atsakovas pažeidė, ir dėl to jis patyrė nuostolių. Ieškovas kasacinį skundą argumentavo, be kita ko, tuo, kad apeliacinės instancijos teismas teisiškai nekvalifikavo ginčo teisinių santykių, t. y. nepasisakė, koku tikslu buvo išrašyti vekseliai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismas gali teisiškai kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius tik tuomet, kai yra konstatuojamos faktinės aplinkybės. CPK įtvirtintos šalies naštos įrodyti faktines aplinkybes, kuriomis ji grindžia savo reikalavimus, įgyvendinimas yra esminė prielaida teismo pareigai teisiškai kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius. Našta įrodyti faktines aplinkybes tenka ne teismui, o šaliai, turinčiai įrodinėjimo našta.

Įrodinėjimo našta sudaro du tarpusavyje susiję aspektai. Įrodinėjimo našta pirmiausia apima pareigą pateikti įrodymus (pozityvusis įrodinėjimo naštos aspektas), o tais atvejais, kai byloje nepakanka įrodymų patvirtinti šalies nurodomoms aplinkybėms, sprendimas priimamas tos šalies nenaudai, kuriai priklauso neįrodytų aplinkybių įrodinėjimo našta (negatyvusis įrodinėjimo naštos aspektas). Negatyvusis įrodinėjimo naštos paskirstymas sudaro sąlygas rasti išeitį iš faktinės aklavietės, kai įrodymų praeities įvykiams tiksliai nustatyti nepakanka, o reikia išspręsti šalių ginčą.

Teismas šalies įrodinėjamas faktines aplinkybes gali konstatuoti tik pasiekęs tam tikrą įsitikinimo laipsnį. Konkretų įsitikinimo laipsnį, leidžiantį konstatuoti šalių įrodinėjamas faktines aplinkybes, nustato civiliniame procese taikomas įrodinėjimo standartas. Lietuvos civiliniame procese yra taikomas pagrįsto įsitikinimo standartas, kuris reikalauja, kad teisėjas būtų pagrįstai ir asmeniškai įsitikinęs dėl bylos faktinių aplinkybių. Pagrįstas įsitikinimas formuoja teisėjo vidinį tikrumą dėl bylos faktų. Šis standartas nereikalauja pašalinti visas abejones dėl bylos faktinių aplinkybių – teisėjas privalo turėti tokio laipsnio tikrumą, kuris tik pašalina esmines abejones, abejonių visiškai nepanaikindamas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė įrodinėjimo standartą, įrodinėjimo našta, įrodymų vertinimą reglamentuojančias nuostatas ir atitinkamai padarė išvadą, kad ieškovo pateikti įrodymai dėl vekseliais užtikrintos prievolės buvo nepakankami ir neleido teismui pagrįstai įsitikinti, kad atsakovas su ieškovu sudarė sandorius, kuriems užtikrinti buvo išduoti vekseliai ir kurių pagrindu ieškovas įgijo teisę reikalauti iš atsakovo nuostolių atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-1075/2024

Dėl arbitražo sprendimo galiojimo arbitražinio susitarimo nesudariusiai šaliai

Pareiškėja Serbijos įmonė kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą, prašydama pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Tarptautinių prekybos rūmų dalinį ir galutinį arbitražo sprendimus, kuriais iš Lietuvos bendrovės priteistas nepagrįsto praturtėjimo, bylinėjimosi ir arbitražo išlaidų

atlyginimas. Lietuvos apeliacinis teismas nutartimi pripažino arbitražo sprendimus ir leido juos vykdyti.

Lietuvos bendrovė nesutiko su Serbijos įmonės prašymu, kadangi nebuvo sudariusi arbitražinio susitarimo, o arbitražinio susitarimo galiojimas Lietuvos bendrovei buvo nepagrįstai išplėstas taikant bendrovės šydo pakėlimo doktriną.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai šalis prieštarauja užsienio arbitražo sprendimo pripažinimui ir vykdymui teigdama, kad arbitražinio susitarimo galiojimas jai buvo nepagrįstai išplėstas, teismas, atsižvelgdamas į sprendimo pripažinimui prieštaraujančios šalies teismui pateiktus įrodymus, turi įvertinti, ar arbitražo sprendime nurodyti arbitražinės išlygos galiojimo išplėtimo motyvai nėra akivaizdžiai nepakankami pagal arbitražiniam susitarimui taikytiną teisę, išskyrus atvejus, kai iš prieštaraujančios šalies veiksmų arbitražo procese nustatoma, kad ji suteikė teisę arbitražui nuspręsti dėl arbitražinio susitarimo galiojimo jai išplėtimo.

Apžvelgiamoje byloje Lietuvos bendrovė arbitražo proceso metu suteikė arbitrai kompetenciją nuspręsti, ar yra pagrindas išplėsti arbitražinio susitarimo galiojimą; šis klausimas buvo išspręstas daliniu arbitražo sprendimu, šio bendrovė neskundė. Daliniu arbitražo sprendimu konstatuota, kad arbitražinį susitarimą buvo pasirašiusi Lietuvos bendrovės visiškai kontroliuojama Kipro bendrovė, dėl to Lietuvos bendrovė taip pat yra saistoma šio susitarimo.

Vertindamas prašomą pripažinti arbitražo sprendimą galimo prieštaravimo viešajai tvarkai kontekste, kasacinis teismas pažymėjo, kad šalies sutikimas (aiškus ar numanomas) nagrinėti ginčą arbitraže yra būtina sąlyga tam, kad nebūtų konstatuotas asmens teisės į teisminę gynybą pažeidimas. Tačiau tai savaime nereiškia, kad arbitražinio susitarimo nepasirašiusi šalis negali būti pripažinta saistoma arbitražinio susitarimo taikant šydo pakėlimo doktriną. Tokiu atveju teismui paliekama nuspręsti, kas konkrečiu atveju davė tokią sutikimą – formaliai nepriklausoma patronuojamoji bendrovė ar jos patronuojančioji bendrovė, veikdama per savo visiškai kontroliuojamą patronuojamąją bendrovę. Toks sutikimo su arbitražo kompetencija aiškinimas taikant šydo pakėlimo doktriną atitinka šios doktrinos taikymo tikslus – užkirsti kelią piktnaudžiavimui formaliai atskiru bendrovių teisiniu subjektiškumu ir apsaugoti sąžiningos šalies interesus.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas Lietuvos apeliacinio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-41-823/2024

Vykdyto procesas

Dėl sprendimo neįvykdymo akto apskundimo

Pareiškėjas padavė antstolei skundą, kuriuo prašė panaikinti antstolės sprendimą, įpareigojančią skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą (toliau – ir sprendimų neįvykdymo aktas), kuriame konstatuojama, kad pareiškėjas nevykdo vykdomajame rašte nustatytos jo bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos. Antstolė patvarkymu netenkino pareiškėjo skundo, perdavė bylą teismui ir prašė atmesti pareiškėjo skundą dėl antstolio veiksmų.

Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad antstolė, prieš surašydama sprendimų neįvykdymo aktą, neišsiaiškino skolininko galimybių vykdyti bendravimo su sūnumi tvarką pagal apylinkės teismo sprendimą pakeitus vaiko gyvenamąją vietą ir neatliko savarankiško vertinimo – nesurinko faktinių duomenų apie priežastis, dėl kurių vykdomasis dokumentas yra nevykdomas. Atsižvelgdamas į tai, kad teismo sprendimas nevykdomas dėl objektyvių priežasčių, teismas nusprendė, kad pareiškėjo skundas dėl antstolės veiksmų yra pagrįstas, jį tenkino ir antstolės sprendimų neįvykdymo aktą panaikino. Apeliacinės instancijos teismas šį teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasaciniame skunde antstolė kėlė klausimą, kad sprendimų neįvykdymo aktas skolininkui nesukelia jokių teisinių pasekmių, todėl negali būti skundžiamas.

Kasacinis teismas išaiškino, kad, remiantis CPK 771 straipsnio 6 dalimi, tuo atveju, kai skyrium gyvenantis tėvas (motina) nevykdo teismo sprendimu nustatytos bendravimo su vaiku

tvarkos, antstolis, esant pakankamai objektyvių duomenų, patvirtinančių nevykdomą bendravimo su vaiku tvarką, konstatuoja sprendimo neįvykdymo faktą, surašydamas sprendimą, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą. Šis aktas, remiantis CPK 771 straipsnio 6 dalimi, antstolio yra siunčiamas teismui. Teismas, gavęs sprendimų neįvykdymo aktą, patikrina, ar byloje surinkta pakankamai duomenų, patvirtinančių antstolio surašytame akte nurodytas aplinkybes dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo, nustato priežastis, kodėl nevykdomas įsiteisėjęs teismo sprendimas, ir sprendžia dėl atsakomybės tėvui (motinai), nevykdančiam teismo sprendimo, taikymo. Tokios bylos nagrinėjimo dalyką sudaro antstolio surašyto akto pagrįstumo patikrinimas, priežasčių, dėl kurių nevykdomas teismo sprendimas, nustatymas ir, nustačius skyrium gyvenančio tėvo (motinos) kaltę, – teisinių pasekmių skolininkui taikymas. Būtent šiame procese, vykstančiame pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį, vertinamas antstolio surašyto akto (antstolio veiksmų) pagrįstumas ir sprendžiama dėl skolininko atsakomybės už įsiteisėjusio teismo sprendimo nevykdymą. Visi šie teismo procesiniai veiksmai atliekami toje pačioje byloje, kurioje sprendžiama dėl atsakomybės taikymo sprendimo nevykdančiam asmeniui. Atsižvelgiant į tai, teismai bylą dėl antstolės veiksmų CPK 510 straipsnio pagrindu nagrinėjo nepagrįstai.

Priešingu atveju, t. y. pripažįstant antstolio surašytą sprendimų neįvykdymo aktą skundo, paduoto CPK 510 straipsnio nustatyta tvarka, objektu, susiklostytą situacija, neatitinkanti proceso operatyvumo principo. Klausimas dėl sprendimų neįvykdymo akto pagrįstumo galėtų būti nagrinėjamas tiek procese pagal CPK 510 straipsnį dėl antstolio veiksmų, tiek procese pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį dėl atsakomybės skolininkui taikymo. Be to, tokia situacija, leidžiant du atskirus vienas po kito einančius teisminius procesus (pirmiausia – dėl sprendimų neįvykdymo akto pagrįstumo, o vėliau antrą – dėl atsakomybės skolininkui taikymo), užtęstų tėvų ginčą, o tai neatitinka ir vaiko interesų, todėl tėvų ginčai dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo turi būti sprendžiami viename procese, remiantis CPK 771 straipsnio 6 dalimi.

Konstatuodamas, kad byla nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka, kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų priimtas nutartis panaikino ir bylą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-33-684/2024

Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga

Dėl duomenų bazių gamintojo sui generis teisių apsaugos

Ieškovė automobilių pardavimo skelbimų duomenų bazės savininkė prašė teismo įpareigoti atsakovę nutraukti tęstinius ir sistemingus jos teises pažeidžiančius veiksmus – nuotraukų, VIN kodų, pardavimo kainų, ridų ir kitų duomenų perkėlimą iš ieškovės duomenų bazės bei jų naudojimą atsakovės parduodamose automobilių istorijos ataskaitose.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį iš esmės tenkino. Atsakovė kasaciniame skunde kėlė klausimą dėl to, kad teismai nenustatė visų duomenų bazės gamintojos teisių apsaugos sąlygų, konkrečiai – atsakovės veiklos keliamos grėsmės ieškovės atliktoms investicijoms į duomenų bazės sukūrimą.

Kasacinis teismas, remdamasis nuoseklia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika aiškinant 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos (toliau – Duomenų bazių direktyva) nuostatas, išaiškino, kad duomenų bazių gamintojo *sui generis* teisių pažeidimo konstatavimas neatsiejamas nuo būtinybės nustatyti grėsmę šių teisių savininko investicijoms, jų susigrąžinimui. Dėl to ginčą dėl duomenų bazių gamintojo *sui generis* teisės pažeidimo sprendžiantis teismas turi nustatyti: 1) ar įvyko esminės (kiekybiniu ar kokybiniu požiūriu) duomenų bazės dalies perkėlimas ar panaudojimas; ir 2) ar dėl tokio perkėlimo ar panaudojimo padaroma žala duomenų bazės gamintojo investicijoms – kyla grėsmė galimybei susigrąžinti šias investicijas įprastai naudojantis nagrinėjama duomenų baze. Žala duomenų bazės gamintojo investicijoms nėra preziumuojama, ji turi būti nustatyta, taikant pakankamo tikėtumo kriterijų (kaip konkrečiai pasireiškia grėsmė investicijoms). Duomenų bazės gamintojui tenka pareiga pateikti įrodymus ir argumentus, kaip atsakovo veiksmai gali kelti grėsmę jo pajamoms iš duomenų

bazės naudojimo. Siekdamas nustatyti, ar yra grėsmė duomenų bazės gamintojo investicijoms, teismas turėtų ištirti, iš kokio duomenų bazės naudojimo duomenų bazės gamintojas gauna pajamų ir ar duomenų bazės panaudojimas naujam tikslui daro įtaką įprastam duomenų bazės naudojimui.

Kasacinis teismas, konstatavęs, kad byla nagrinėję teismai neištyrė didelės dalies reikšmingų ginčo sprendimui aplinkybių – potencialios žalos ieškovės investicijoms, apskūstus teismų sprendimus panaikino ir byla gražino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-42-469/2024

Nemokumo teisė

Dėl taikytinos teisės, sprendžiant užsienio subjekto (kreditoriaus) jūrinio reikalavimo tvirtinimo juridinių asmenų nemokumo procese klausimą

Apžvelgiamoje byloje suinteresuotas asmuo kreditorė, kurios registruota buveinė yra Latvijos Respublikoje, siekė įgyvendinti savo teisę patenkinti turimą finansinį reikalavimą, kildinamą iš laivo remonto darbų, iš skolininkei, kurios registruota buveinė yra Lietuvos Respublikoje ir kuriai šioje valstybėje iškelta bankroto byla, priklausančio turto – laivo, kuris registruotas Lietuvoje, tačiau faktiškai yra Latvijoje ir areštuotas Latvijos teismo sprendimu kreditorės turimo jūrinio reikalavimo įvykdymui užtikrinti.

Bylą nagrinėję teismai patvirtino kreditorės finansinį reikalavimą, tenkinamą antrąja eile, be kita ko, nurodydami, kad areštas, kaip laikinoji apsaugos priemonė, nėra daiktinė teisė, reglamentuojama 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (toliau – Reglamentas) 8 straipsnyje, todėl šis straipsnis netaikytinas.

Remdamasis Reglamento 7 straipsniu, kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju skolininkės bankroto bylos iškėlimo sąlygas, jos eigą ir kitus aspektus nustato Lietuvos Respublikos teisė, nes pagrindinė bankroto byla skolininkei iškelta Lietuvos Respublikoje ir nėra duomenų, kad Latvijos Respublikoje jai būtų iškelta šalutinė nemokumo byla. Atvejai, kai taikoma ne valstybės narės, kurioje iškelta pagrindinė bankroto byla, teisė, nustatyti Reglamento 8–18 straipsniuose. Reglamento 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos išimties esmė ta, kad bankroto bylos iškėlimas neturi įtakos daiktinėmis teisėmis apsaugotų kreditorių teisėms – joms taikomas *lex rei sitae* (valstybės, kurioje yra daiktas) teisių apsaugos režimas. Nagrinėjamoje byloje tai reikštų, kad (daiktinės) teisės turėtoja (kreditorė) turėtų pirmumo teisę į skolos išieškojimą iš skolininkės turto. Taigi, kaip nurodė kasacinis teismas, reikia, be kita ko, nustatyti, ar Latvijos teismo sprendimu pritaikytas laivo areštas laikytinas daiktine teise Reglamento 8 straipsnio prasme. Išanalizavus Reglamento nuostatas, jas aiškinančią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką ir teisės doktriną, kasacinio teismo konstatuota, kad klausimas, ar egzistuoja kreditoriaus arba trečiojo asmens daiktinė teisė ar ne, spręstinas pagal daikto buvimo vietos teisę, t. y. daiktinės teisės sąvoka pagal Reglamento 8 straipsnio 1 dalį patenka į nacionalinės (daikto buvimo vietos) teisės reguliavimo sritį, kartu, be kita ko, atsižvelgiant į Reglamento 8 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytus kriterijus kaip kreditoriaus išimtinių teisių (garantijų, privilegijų), nustatytų konkrečios valstybės narės nacionalinėje teisėje, apsaugos apimtį, taigi – ir ribas.

Antra vertus, sąvoka „nacionalinė teisė“, pagal Reglamento 8 straipsnio 1 dalies nuostatas, reiškia daikto buvimo vietos, t. y. valstybės narės, kurioje yra turtas, teisę. Todėl daiktinės teisės kreditoriaus ir (ar) trečiųjų šalių turi būti turimos į turtą, esantį kitos valstybės narės, o ne valstybės narės, kurioje iškelta pagrindinė bankroto byla, teritorijoje. Nagrinėtoje byloje toks turtas – jūrinis laivas, kuris pasižymi išskirtinėmis daiktinėmis savybėmis, tokiomis kaip mobilumas ir galimybė skolininkui bet kada išvykti iš šalies – taigi, pakeisti laivo buvimo vietą. Todėl, aiškindamas sąvoką „valstybės narės teritorijoje esantis turtas“ pagal Reglamento 8 straipsnio 1 dalį, kasacinis teismas padarė išvadą, kad laivo, kurio turėjimas nuosavybės teise arba teisė į jį įregistruota viešame registre, buvimo vietą nusako ne teritorija valstybės narės, į kurios uostą laivas įplaukė, kurioje buvo sulaikytas ar kurios teismo buvo areštuotas, o jo registracijos vieta – valstybės narės, kurios žinioje yra tvarkomas registras, teritorija. Dėl to nemokumo byloje, iškėltoje Lietuvos Respublikoje ir susijusioje

su jūriniu laivu, kurio vieša registracija taip pat atlikta Lietuvos Respublikoje, Reglamento 8 straipsnis netaikomas, kadangi netenkinama patekimo į šio straipsnio taikymo sritį sąlyga – teisės turėjimas į turtą, esantį kitos valstybės narės teritorijoje. Vadinasi, poreikis spręsti klausimą, ar laivui taikytas jūrinis areštas yra daiktinė teisė, šiuo atveju nekyla.

Kadangi skolininkei priklausančio laivo buvimo vieta yra Lietuvoje, tai kreditorė neturi galimybės, remdamasi Reglamento 8 straipsniu, atskirti šio turto ir reikalauti paskirstyti jį pagal Latvijos teisėje nustatytas paskirstymo taisykles. Išieškojimas iš šio laivo suinteresuoto asmens (kreditorės) naudai pagrįstai vyksta taikant aktualias Lietuvos Respublikos nemokumo teisės normas, laivą priskiriant turto masei, kuriai administruoti taikomas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-6-381/2024

Dėl nemokumo administratoriaus veiksmų teisėtumo

Ieškovas prašė teismo pripažinti niekiniu varžytynių aktą, priteisti jo naudai iš atsakovo nemokumo administratoriaus turtinės žalos atlyginimą ir metines procesines palūkanas; ieškinyje nurodė, kad realizuojant bankrutuojančios įmonės turtą varžytynėse jam buvo parduotas statinys (sandėlis), kuris Nekilnojamojo turto registre kitu numeriu pažymėtas kaip nekilnojamas turtas, priklausantis ir kitiems asmenims.

Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinio dalį, pripažino negaliojančiu varžytynių aktą, priteisė iš atsakovo ieškovo naudai dalį ieškovo prašyto žalos atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Bylą nagrinėję teismai, vertindami nemokumo administratoriaus veiksmus organizuojant tokio turto varžytynes, nurodė, kad nemokumo administratorius nesiekė bent minimaliai patikrinti, ar buvusio įmonės vadovo parodytas statinys pagal savo parametrus atitinka duomenis, įregistruotus Nekilnojamojo turto registre: nebandė patekti į sandėlio vidų, nesprendė klausimo dėl sandėlio durų raktų, kad galėtų apžiūrėti patalpas iš vidaus; apsiribojo tik išorine pastato apžiūra ir formaliu Nekilnojamojo turto registro duomenų nurodymu varžytynių skelbime.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teisinis reguliavimas nenustato nemokumo administratoriaus pareigos organizuojant varžytynes atlikti teismų įvardytus veiksmus, o bendrojo pobūdžio pareiga elgtis rūpestingai ir atidžiai negali būti aiškinama, paneigiant CK 4.262 straipsnio, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnio ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo 3 straipsnio nuostatas, t. y. kaip verčianti nemokumo administratorių suabejoti pastato registracijos Nekilnojamojo turto registre duomenų patikimumu. Atsakovas, remdamasis Nekilnojamojo turto registro duomenimis, nustatė, kad sandėlis nuosavybės teise priklauso jo administruojamai bendrovei; sandėlis faktiškai buvo jo registracijos vietoje; šią vietą taip pat nurodė ir buvęs bankrutuojančios bendrovės direktorius; pastatas buvo fiziškai apžiūrėtas ir vizualiai atitiko nurodytą pagalbinio ūkio pastato paskirtį, registre nurodytus jo statybos metus ir kitus duomenis. Teismų nurodyti tam tikri vizualūs pastato požymiai (kad tam tikros pastato dalys neapleistos ir yra galimai naudojamos, kai kurios pastato patalpos užrakintos) negali savaime lemti pagrindo nemokumo administratoriui nesivadovauti ar nesiremti Nekilnojamojo turto registro duomenimis. Taigi teismai, nusprenddami, kad nemokumo administratorius, organizuodamas varžytynes, turi išskirtiniu būdu domėtis parduodamu likviduojamos bendrovės turtu, iš esmės priėjo prie išvados, kad nemokumo administratorius turėtų nepasitikėti Nekilnojamojo turto registro duomenimis ir savarankiškai tikrinti jų teisingumą, o tai prieštarauja teisės normoms ir teismų praktikai.

Pastatą varžytynėse pardavusi uždaroji akcinė bendrovė yra likviduota dėl bankroto, taigi restitucija, pripažinus varžytynių aktą negaliojančiu, objektyviai negalima. Ieškovas reikalavimą dėl žalos atlyginimo byloje grindė tik nemokumo administratoriaus veiksmais. Konstatavus, kad šioje byloje nėra pagrindo taikyti nemokumo administratoriaus civilinę atsakomybę dėl to, jog yra ne visos

civilinei atsakomybei taikyti būtinos sąlygos, ieškovo pasirinktas pažeistų teisių gynybos būdas – žalos atlyginimo priteisimas iš nemokumo administratoriaus – nėra tinkamas. Teismas turėtų nustatyti asmenis, dėl kurių veiksmų susidarė tokia situacija, nulėmusi nuostolių ieškovui padarymą. Teismai iš esmės vertino tik nemokumo administratoriaus veiksmus ir nevertino aplinkybių dėl statinio dvigubos nuosavybės teisės registracijos priežasčių bei užfiksuotų skirtingų to paties pastato kadastrinių duomenų, pripažinę, kad tai nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas. Dėl to nebuvo tinkamai atskleista bylos esmė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino abiejų instancijų teismų sprendimų dalis dėl ieškinio reikalavimo atlyginti nuostolius ir šią bylos dalį grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-34-313/2024

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt